

Arbër HADRI

ROLI I DIASPORËS SHQIPTARO-AMERIKANE PËR LIRINË DHE PAVARËSINË E KOSOVËS

Abstrakt:

Ky studim analizon rolin e diasporës shqiptare në SHBA në procesin e ndërkombëtarizimit të çështjes së Kosovës dhe në ndërtimin e mbështetjes politike e diplomatike për lirinë dhe pavarësinë e saj gjatë fundit të shekullit XX dhe fillimit të shekullit XXI. Problemi qendror që trajton punimi lidhet me mënyrën se si një komunitet relativisht i vogël në aspektin demografik arriti të ushtrojë ndikim të konsiderueshëm në formësimin e politikës së jashtme të Shteteve të Bashkuara ndaj Kosovës, në një kontekst të karakterizuar nga represioni sistematik dhe shkeljet e të drejtave të njeriut nga regjimi jugosllav. Studimi synon të shpjegojë mekanizmat përmes të cilëve diaspora shqiptaro-amerikane kompensoi mungesën e përfaqësimit institucional të Kosovës në arenën ndërkombëtare dhe ndikoi në përfshirjen graduale të SHBA-së në zgjidhjen e krizës. Në aspektin metodologjik, punimi mbështetet në analizën historiko-politike dhe institucionale, duke kombinuar shqyrtimin e burimeve parësore dhe dytësore me një qasje analitike të rrjeteve të lobimit dhe të ndërveprimit politik. Përmes kësaj qasjeje, studimi identifikon akterët kryesorë, organizatat dhe strategjitë e përdorura nga diaspora, si dhe ndërveprimin e tyre me institucionet amerikane, përfshirë Kongresin, Administratën dhe opinionin publik të SHBA-së. Argumenti kryesor i punimit është se diaspora shqiptaro-amerikane përbënte një faktor kyç në transformimin e çështjes së Kosovës nga një problem i brendshëm në një çështje me rëndësi ndërkombëtare, duke ndikuar drejtpërdrejt në orientimin e politikës së jashtme amerikane. Ky ndikim u realizua përmes një kombinimi të lobimit të strukturuar politik, mobilizimit financiar, ndërtimit të aleancave strategjike dhe përdorimit efektiv të mediave dhe diskursit të të drejtave të njeriut. Gjetjet kryesore të studimit tregojnë se suksesi i komunitetit shqiptaro-amerikan qëndronte në aftësinë e tij për të institucionalizuar veprimtarinë lobuese dhe për ta përshtatur diskursin e saj me prioritetet normative të politikës amerikane, si demokracia, të drejtat e njeriut dhe stabiliteti rajonal. Organizata si Liga Qytetare Shqiptaro-Amerikane, Këshilli Kombëtar Shqiptaro-Amerikan Federata Panshqiptare “Vatra” dhe individ me influencë të komunitetit shqiptaro-amerikan luajtën rol të rëndësishëm në këtë proces,

duke krijuar ura komunikimi të qëndrueshme me vendimmarrësit amerikanë. Për më tepër, studimi evidenton se diaspora ndikoi në aktivizimin e mbështetjes në Kongresin amerikan, në formësimin e opinionit publik përmes mediave dhe në rritjen e presionit ndërkombëtar ndaj regjimit të Beogradit. Aktiviteti i diasporës përfshiu edhe dimensione financiare dhe ushtarake me krijimin e një batalioni të veçantë të UÇK-së “Atlantiku”, përfshirë mbështetjen për përpjekjet çlirimtare gjatë luftës në Kosovë. Ky angazhim shumëdimensional kontribuoi në krijimin e kushteve ndërkombëtare që çuan drejt ndërhyrjes së NATO-s në vitin 1999 dhe, në një perspektivë më afatgjatë, drejt shpalljes së pavarësisë së Kosovës në vitin 2008.

Fjalë kyçe: Diaspora Shqiptare në SHBA; Ndërkombëtarizimi i Çështjes së Kosovës; Lobimi Politik; Politika e Jashtme e SHBA-së; Shqiptaro-Amerikanët; Pavarësia e Kosovës.

Hyrje

Në historinë politike të shqiptarëve gjatë shekullit XX dhe fillimit të shekullit XXI, diaspora shqiptaro-amerikane përfaqëson një nga rastet më të spikatura të ndikimit të drejtpërdrejtë në politikën ndërkombëtare, veçanërisht në ndërkombëtarizimin e çështjes së Kosovës dhe mbështetjen e përpjekjeve për liri e pavarësi. Në një kontekst të shënuar nga represioni i vazhdueshëm politik, institucional dhe ushtarak ndaj shqiptarëve të Kosovës, ky komunitet u konsolidua si një aktor i rëndësishëm në Uashington, duke kombinuar avokimin politik, angazhimin diplomatik dhe mbështetjen financiare. Përmes këtij veprimi të shumëanshëm, diaspora jo vetëm që kompensoi mungesën e përfaqësimit institucional të Kosovës, por gjithashtu kontribuoi në formësimin e një kornize diskursive që e vendosi çështjen e saj në agjendën e politikës së jashtme amerikane si një çështje të të drejtave të njeriut dhe stabilitetit rajonal.

Rrënjët e organizimit të komunitetit shqiptaro-amerikan datojnë që nga fundi i shekullit XIX dhe fillimi i shekullit XX, kur emigrantët shqiptarë në Shtetet e Bashkuara filluan të organizoheshin në struktura shoqërore, kulturore dhe patriotike me synim ruajtjen e identitetit kombëtar dhe mbështetjen e çështjeve shqiptare. Këto forma të hershme organizimi krijuan bazën institucionale të mobilizimit të diasporës dhe të veprimtarisë së saj publike në mbështetje të interesave kombëtare shqiptare. Me kalimin e kohës, komuniteti shqiptaro-amerikan zhvilloi një rrjet të konsoliduar organizativ dhe intelektual, i cili u shndërrua në një zë të rëndësishëm të çështjes shqiptare

në arenën ndërkombëtare. Pas Luftës së Dytë Botërore, organizimi i diasporës shqiptare në Shtetet e Bashkuara vazhdoi të zhvillohej dhe të forcohej përmes institucioneve të ndryshme shoqërore, politike dhe kulturore, të cilat ruajtën lidhjen me zhvillimet në atdhe dhe kontribuan në sensibilizimin e opinionit publik ndërkombëtar për pozitën e shqiptarëve në Jugosllavi. Ky kontinuitet organizativ krijoi një bazë të qëndrueshme veprimi, e cila u aktivizua veçanërisht gjatë dekadës së fundit të shekullit XX, kur situata politike në Kosovë mori dimension ndërkombëtar.

Në këtë kontekst, diaspora shqiptaro-amerikane luajti një rol të rëndësishëm në vendosjen e çështjes së Kosovës në agjendën e politikës së jashtme të Shteteve të Bashkuara të Amerikës. Përmes lobimit të organizuar në institucionet politike amerikane dhe në opinionin publik, ky komunitet arriti të ndërtojë një rrjet të gjerë mbështetjeje për të drejtat e shqiptarëve të Kosovës. Aktiviteti i tij u përqendrua në sensibilizimin e institucioneve amerikane për shkeljet sistematike të të drejtave të njeriut dhe për politikën represive të regjimit të Beogradit ndaj shqiptarëve në Kosovë, duke kontribuar gradualisht në krijimin e një klime më të favorshme për përfshirjen e SHBA-së në trajtimin e çështjes shqiptare. Një rol të rëndësishëm në këtë proces luajti edhe Kongresi i Shteteve të Bashkuara, i cili përmes rezolutave dhe iniciativave legislative kontriburoi në ndërkombëtarizimin e çështjes së Kosovës dhe në denoncimin e represionit ndaj shqiptarëve. Këto veprime shënuan fillimin e një angazhimi më të strukturuar të institucioneve amerikane ndaj zhvillimeve politike dhe humanitare në Kosovë. Paralelisht me këtë veprimtari politike dhe diplomatike, diaspora shqiptaro-amerikane kontriburoi edhe në dimensionin financiar, organizativ dhe pjesëmarrje direkte ushtarake në përpjekjet për çlirimin e Kosovës. Gjatë viteve të luftës, komuniteti shqiptaro-amerikan mobilizoi burime të konsiderueshme financiare dhe logjistike për mbështetjen e rezistencës shqiptare dhe për ndërkombëtarizimin e mëtejshëm të çështjes së Kosovës. Përmes organizatave, fondeve dhe aktiviteteve të ndryshme lobuese e mediatike, diaspora ndikoi në formësimin e opinionit publik amerikan dhe në orientimin e politikës së jashtme të SHBA-së ndaj krizës në Kosovë.

Argumenti kryesor i këtij studimi është se diaspora shqiptare në SHBA përbënte një faktor kyç në ndërkombëtarizimin e çështjes së Kosovës dhe në ndërtimin e mbështetjes politike e diplomatike të Shteteve të Bashkuara për lirinë dhe pavarësinë e saj. Përmes një kombinimi të lobimit politik, mobilizimit financiar dhe ndikimit në opinionin publik amerikan, ajo kontriburoi në krijimin e kushteve ndërkombëtare që çuan drejt ndërhyrjes së NATO-s në vitin 1999 dhe, përfundimisht, drejt shpalljes së pavarësisë së

Kosovës në vitin 2008. Në këtë kuadër, studimi analizon rolin e komunitetit shqiptaro-amerikane në procesin e lobimit politik në SHBA dhe ndikimin e saj në institucionet amerikane.

Krijimi i rastit të Kosovës në Uashington: Kontributi i Lobit Shqiptaro-Amerikan

Ndikimi i diasporës shqiptare në Shtetet e Bashkuara mbi orientimin e politikës së Uashingtonit ndaj Kosovës duhet të kuptohet si rezultat i një procesi gradual dhe të qëndrueshëm ndërveprimi politik, të karakterizuar nga angazhimi i vazhdueshëm publik, avokimi strategjik dhe përshtatja me prioritetet normative dhe gjeopolitike të politikës së jashtme amerikane. Pavarësisht kufizimeve relative në terma demografikë dhe të burimeve, komuniteti shqiptaro-amerikan demonstroi një kapacitet të konsiderueshëm për të artikuluar dhe institucionalizuar çështjen e Kosovës brenda diskursit politik të SHBA-së, veçanërisht gjatë dekadës së viteve 1990. Një element thelbësor i këtij procesi ishte aftësia për të riformuluar kërkesat lokale në një kornizë diskursive që rezononte me vlerat universale të promovuara nga Shtetet e Bashkuara, si të drejtat e njeriut, demokracia dhe stabiliteti rajonal. Kjo strategji diskursive rezultoi vendimtare për tërheqjen e vëmendjes së politikëbërësve amerikan në një kontekst ndërkombëtar pas Luftës së Ftohtë, ku dimensionin humanitar po fitonte një rol gjithnjë e më të rëndësishëm në formulimin e politikave të jashtme.

Mërgata shqiptare në Amerikë ka filluar organizimin që nga fillet e ngulitjes së saj në SHBA, në fund të shekullit XIX dhe në fillim të shekullit XX me themelimin e organizatave të para “Malli i mëmëdheut”, “Besa-Besë” me organin e saj gazetën “Dielli”, “Koha”, “Lidhja”, si dhe me shkrirjen e tyre dhe themelimin më 1912 të Federatës Panshqiptare “Vatra”, e cila merr primatin e veprimit për mërgatën shqiptaro-amerikane dhe çështjen shqiptare. “Vatra”, nën udhëheqjen e Fan Nolit dhe Konicës, në këtë kohë cilësohet me të drejtë si organizata më me peshë në historinë e shqiptarëve të Amerikës me një aktivitet të ngjeshur për çështjen kombëtare, duke filluar menjëherë me mbrojtjen e saj pas përfundimit të Luftës së Parë Botërore me organizimin e Konferencës së Paqes në Paris, me ç’rast kishte përfaqësuesit e saj në delegacionin shqiptar si dhe përfaqësoi denjësisht interesat shqiptar pranë administratës amerikane dhe Presidencës së Woodrow Wilsonit.¹

¹ Arbër Hadri, *Presidenti Vilson dhe çështja shqiptare: Politika e SHBA-së në Konferencën e Paqes në Paris 1919–1920* (Prishtinë: Instituti i Historisë “Ali Hadri”, 2012), 95–106.

Sipas të dhënave statistikore të popullsisë së SHBA të United States Census Bureau për vitin 2020, vlerësohet se rreth 250,000 shqiptarë jetojnë në Shtetet e Bashkuara, me origjinë nga Shqipëria, Kosova, Mali i Zi dhe Maqedonia e Veriut. Kjo shpërndarje relativisht e kufizuar numerike, e kombinuar me heterogjenitetin e origjinës së tyre, paraqiste sfida të konsiderueshme për konsolidimin e ndikimit politik dhe për ushtrimin efektiv të lobimit pranë zyrtarëve të zgjedhur në Shtetet e Bashkuara. Megjithatë, përfaqësues dhe udhëheqës të komunitetit shqiptaro-amerikan sugjerojnë se numri real i shqiptarëve në SHBA mund të jetë dukshëm më i lartë, ndërmjet gjysmë dhe një milion banorë. Përcaktimi i shifrave të sakta demografike mbetet problematik, për shkak të skepticizmit të vazhdueshëm ndërmjet grupeve etnike ndaj proceseve të regjistrimit në vendet përkatëse, si dhe për shkak të praktikave të mundshme të mos-raportimit nga ana e disa shteteve në SHBA. Ky realitet e ndërlikon analizën e saktë të peshës demografike dhe, rrjedhimisht, të potencialit politik të shqiptarëve në diasporë.²

Pas Luftës së Dytë Botërore, themelohen edhe shoqëritë tjera të mërgatës shqiptaro amerikane “Kubi Kombëtar Jusuf Gërvalla”, “Lidhja Shqiptare e Prizrenit në SHBA”, Balli Kombëtar, Legaliteti, Vëllazëria Kosovare, “Rinia Kosovare Shqiptare në Botën e Lirë” etj.³

Një kapitulli i ri i fushatës së mërgatës shqiptaro-amerikane për çështjen e Kosovës fillon nga viti 1986 dhe në vitet 90-ta të shekullit XX me ringjalljen dhe përfshirjen e iniciativave vetanake të personaliteteve kryesore të mërgatës shqiptaro-amerikane përkundër faktit që ekzistonin një sërë organizatash shqiptaro-amerikane me përvojë dhjetërvjeçare, por që nevojitej një shtytje e re me kthimin e vëmendjes së politikës amerikane ndaj çështjes së Kosovës. Platforma themelore e saj konsistonte në përfshirjen dhe përkrahjen e kësaj kauze të Presidencës së SHBA-së, senatorëve dhe kongresmenëve më të fuqishëm në dimensionin e krijimit të politikës së jashtme amerikane. Në krye të kësaj nisme ishte fillimisht ish-kongresmeni Joseph DioGuardi, Xhim Xhema, Harry Bajraktari, duke evoluar më pas me strukturim cilësor të kësaj lëvizjeje në mërgatë në kuadër të organizatave kryesore “Lidhja Qytetare Shqiptaro-Amerikane”, “Këshilli Kombëtar Shqiptaro-Amerikan”, “Dega e LDK-së në New York-SHBA”, “Gazeta Illyria”, “Vendlindja Thërret”, “Bataloni Atlantiku”, “Vatra”, si dhe pjestarëve të komunitetit shqiptaro

² Fron Nahzi, *Ethnic Interest Groups and U.S. Foreign Policy: The Albanian-American Movements* (New York: Routledge, 2026), 3.

³ Arbër Hadri dhe Naim Dedushaj, *Amerika për Kosovën* (Prishtinë: Muzeu i Kosovës, 2011), 15–55.

amerikan prof. Sami Repishtin, Xhim Xhema, Antonio Athanas, Harry Bajraktari, Ekrem Bardha, Zef Balaj, Agim Karagjozi, Dino Asanaj, Richard Lukaj, Lumi Hadri, Naim Dedushaj, Elmi Berisha, Rustem Geci, Rexhë Xhakli, Din Derti, Musa Dakaj, Nazar Mehmeti, Bruno Selimaj, Sabit Bytyçi, Avni Mustafaj, Fadil Berisha, Fron Nahzi, Shaqir Gashi, Osman Osmani, Salih Neza, si dhe shumë të tjerë që kontribuan në forma të ndryshme për përkrahjen e çështjes së Kosovës nga ana e SHBA.⁴

Këto përpjekje lobuese të “Ligës Qytetare Shqiptaro-Amerikane”, në krye me DioGuardin, në vitin 1990 rezultuan edhe me vizitën në Prishtinë të Drejtorit Ekzekutiv të Këshillit për të Drejtat e Njeriut të Kongresit Amerikan për të dëshmuar mbi okupimin klasik dhe shkeljen e të drejtave të njeriut në Kosovë, si dhe vizitën e Kryesuesit të Komisionit për Politikë të Jashtme të Kongresit Amerikan, kongresmenit Tom Llantosh, të mbijetuarin e kampeve naziste nën prizmin e analogjisë me “Getot e Varshavës”. Po ashtu në gusht të vitit 1990, nën patronatin e Kryetarit të “Ligës Qytetare Shqiptaro-Amerikane” DioGuardi, Kosovën e viziton senatori Bob Dole së bashku me gjashtë senatorë dhe kongresmenë amerikanë.⁵ “Liga Qytetare Shqiptaro-Amerikane”, në krye me DioGuardin, shtroi themelet e një mërgate me një lobim të organizuar bashkëkohor me zë të veçantë për çështjen shqiptare, respektivisht të ndërkombëtarizimit të çështjes së Kosovës dhe kërkesës për pavarësi të saj në Kongresin dhe Administratën Amerikane në Washington.

Veprimet lobuese të mërgatës shqiptare në Amerikë ndikuan edhe në përcaktimin e administratës amerikane për “Vijën e kuqe” ndaj parandalimit të luftës në Kosovë gjatë Presidencës së George H.W. Bush.

Faktori i brendshëm politik në Kosovë u përcaktua për sensibilizimin ndërkombëtar të çështjes së Kosovës, duke e dëshmuar edhe me vizitat e para të Presidentit Rugova dhe orientimit të politikës së jashtme të Kosovës tërësisht në drejtim të krijimit të përkrahjes së politikës së SHBA-së. Internacionalizimi i çështjes së Kosovës, si qëllimi parësor i politikës së Lëvizjes së re në Kosovë të prirë nga dr. Ibrahim Rugova, u shoqërua me paraqitjen para Kongresit Amerikan të delegacionit të gjerë të Kosovës në prill të vitit 1990. Kjo iniciativë u ndërmor nga “Liga Qytetare Shqiptaro-Amerikane” nën patronatin e ish-kongresistit Joseph DioGuardi dhe dëshmitë e delegacioneve të Kosovës e Serbisë për situatën që mbretëronte në Kosovë u paraqitën para Komisionit për politikë të Jashtme nën udhëheqjen e kongresmenit Tom Llantosh. Në vitet e 90-ta “Liga Qytetare Shqiptaro-Amerikane” u bë pikë referuese e lobimit

⁴ Ibid.

⁵ Po aty, 84.

për çështjen e Kosovës, nën udhëheqjen e Kryetarit të saj DioGuardi, duke iu bashkëngjitur një sërë pjesëtarësh të rëndësishëm të komunitetit amerikan dhe shqiptar, sikurse Shirley Cloyes Dioguardi, Zef Balaj, Agim Aliçkaj e shumë veprimtarë të tjerë arritën t'i bindin pro çështjes së Kosovës ligjvënësit kryesorë amerikanë, anëtarët dhe udhëheqësit e Komisioneve për Politikë të Jashtme të Senatit dhe Kongresit përgjegjës për trasimin e politikës së jashtme amerikane Llantosh, Hyde, Gilman, Dole, Biden, McCain dhe Schumer.⁶

Kjo veprimtari diplomatike shënon edhe fitoren e parë në rrafshin ndërkombëtar për trajtimin e çështjes së Kosovës dhe fillimin e trasimit të politikës së jashtme amerikane në favor të të drejtave themelore të Kosovës.

Gazeta "Illyria" në gjuhën angleze dhe shqipe, si dhe Zëri i Amerikës në gjuhën shqipe të cilat krahas prezantimit të aktivitetit të komunitetit shqiptaro-amerikan, kishin një rol me rëndësi në afirmimin e të gjitha proceseve pozitive dhe ndërtimin e qëndrimit amerikan për Kosovën në Washington. Zëri i këtyre mediumeve dëgjohej dhe kishte qasje te senatorët dhe kongresmenët, në administratën e Shtëpisë së Bardhë dhe në ambasada të huaja në Washington e New York për informimin mbi situatën politike dhe ushtrimin e dhunës serbe mbi shqiptarët në Kosovë. Roli i mërgatës shqiptaro-amerikane ngritët edhe më tej me eskalimin e situatës dhe shpërthimin e luftës në Kosovë, me ç'rast komuniteti shqiptaro-amerikan vepron si një trup duke i bashkërenditur përpjekjet dhe duke kontribuar me të gjitha mundësitë financiare, politike, ushtarake dhe lobuese për përfundimin e luftës në Kosovë dhe realizimin e pavarësisë së saj, që kërkonte më shumë kohë dhe e cila elaborohet në kapitujt pasues.⁷

Ndikimi i diasporës shqiptare në Amerikë u fuqizua ndjeshëm në fillim të viteve 1990, në momentin kur çështja e Kosovës filloi të artikulohej më qartë në arenën ndërkombëtare. Në këtë kontekst, komuniteti shqiptaro-amerikan u shndërrua në një aktor të rëndësishëm ndërmjetësues mes zhvillimeve në Ballkan dhe strukturave vendimmarrëse në Uashington. Në këtë periudhë, lobi shqiptar në Uashington u bë një nga burimet kryesore të aktivizimit dhe mobilizimit të mekanizmave të lobimit në Kongres, në administratën federale dhe në opinionin publik amerikan. Edhe pse lobimi për çështjen e Kosovës mbështetej mbi një kauzë të perceptuar gjerësisht si e drejtë- duke pasur parasysh shkeljet sistematike të të drejtave të njeriut, të cilat në Kosovë ishin shndërruar në apartheid-politikë të përditshme shtetërore të

⁶ Arbër Hadri, *Politika e SHBA-së ndaj çështjes së Kosovës 1989–2008* (Prishtinë: Instituti i Historisë "Ali Hadri", 2024), 197-202.

⁷ Po aty.

dirigjuar nga Beogradi-mobilizimi i mbështetjes së qëndrueshme në mesin e kongresmenëve, senatorëve dhe përfaqësuesve të politikëbërjes amerikane të sigurisë dhe politikës së jashtme paraqiste një sfidë të konsiderueshme. Arritja e kësaj mbështetjeje u bë e mundur kryesisht falë përkushtimit të lartë, organizimit dhe vendosmërisë së pjesëtarëve të komunitetit shqiptaro-amerikan. Në këtë kuptim, lobimi i diasporës shqiptare mund të konsiderohet një nga faktorët më të rëndësishëm në mbrojtjen dhe artikullimin e çështjes shqiptare në Uashington. Ky aktivitet kontribuoi në forcimin e marrëdhënieve ndërmjet Kosovës dhe Shteteve të Bashkuara dhe në mbështetjen e proceseve politike që ndikuan drejtpërdrejt në zhvillimet në Kosovë gjatë periudhës 1989-2008. Përmes rrjeteve të ndikimit politik dhe të angazhimit në institucionet amerikane, diaspora shqiptaro-amerikane arriti të ndërtojë një platformë të qëndrueshme komunikimi me vendimmarrësit amerikanë.

Veprimtaria e diasporës shqiptare në SHBA nuk u kufizua në një instrument të vetëm ndikimi, por u karakterizua nga përdorimi i një sërë mekanizmesh të ndërlidhur. Ndërhyrja në sferën publike përmes informimit dhe sensibilizimit të opinionit amerikan për zhvillimet në Kosovë përbënte një komponent qendror të kësaj strategjie. Paralelisht, angazhimi i drejtpërdrejtë me strukturat institucionale, përfshirë komunikimin me anëtarë të Administratës, Kongresit dhe pjesëmarrjen në procese dëgjimore, kontribuoi në ruajtjen e vazhdueshme të çështjes së Kosovës në agjendën politike. Në këtë kuadër, avokimi publik dhe lobimi institucional funksionuan si dimensione komplementare të një përpjekjeje të integruar për të ndikuar si në perceptimet ashtu edhe në rezultatet e politikave. Po ashtu, ndërtimi i aleancave brenda sistemit politik amerikan përbënte një faktor shumëfishues të ndikimit. Përmes kultivimit të marrëdhënieve me ligjvënës, ekspertë të politikave dhe aktorë të tjerë me peshë në formësimin e opinionit publik, diaspora shqiptare në Amerikë arriti të tejkalojë kufizimet strukturore dhe të sigurojë qasje në nivelet kyçe të vendimmarrjes.

Lobimin, si një instrument të rëndësishëm në procesin e formësimit të politikës së jashtme në Uashington, komuniteti shqiptaro-amerikan e përdori me një strategji të mirëorganizuar, e cila u mbështet në disa shtylla kryesore të ndikimit politik. Shtylla e parë lidhej me Dhomën e Përfaqësuesve dhe përfshinte bashkëpunimin me kongresmenë të rëndësishëm si Tom Llantosh dhe Benjamin Gilman, të dy në periudha të ndryshme kryetar të Komisionit për Politikë të Jashtme të Dhomës së Përfaqësuesve. Në këtë rreth përfshiheshin gjithashtu figura të tjera politike si John Porter dhe Susan Molinari, ndërsa aktivitetet e këtij rrjeti shpesh koordinoheshin dhe mbikëqyreshin nga ish-

kongresmeni Joseph DioGuardi, i cili kishte një rol të veçantë në artikulin e çështjes shqiptare në institucionet amerikane.⁸

Një shtyllë e dytë e rëndësishme e lobimit ishte e ndërtuar rreth Senatit të Shteteve të Bashkuara, veçanërisht në bashkëpunim me senatorin republikan Bob Dole, i cili në atë kohë ishte një nga figurat kryesore të udhëheqjes republikane në Senat. Në këtë rreth përfshiheshin gjithashtu senatorë të tjerë me ndikim si Alfonse D'Amato dhe Joe Biden. Mbështetja e këtyre figurave politike u lehtësua dhe u fuqizua nga angazhimi aktiv i personaliteteve të komunitetit shqiptaro-amerikan, ndër të cilët një rol të rëndësishëm luajti aktivisti dhe biznesmeni Xhim Xhema. Shtylla e tretë e rëndësishme e këtij rrjeti lobues lidhej me kongresmenin Eliot Engel, i cili më vonë do të bëhej edhe kryetar i Grupit për Çështjen Shqiptare në Kongres. Ky grup përfshinte një numër të konsiderueshëm kongresmenësh që mbështetnin çështjen e Kosovës, ndër të cilët edhe Sue Kelly dhe William Broomfield. Në këtë kontekst, një rol të veçantë në mbështetjen dhe organizimin e kontakteve me këta ligjvënës luajti anëtari i komunitetit shqiptaro-amerikan Harry Bajraktari, i cili ishte aktiv në ndërtimin e lidhjeve ndërmjet diasporës dhe institucioneve amerikane.⁹

Një tjetër bazë e rëndësishme e lobimit të komunitetit shqiptaro-amerikan lidhej me administratën amerikane dhe me personalitete kyçe të politikës së jashtme të Shteteve të Bashkuara, si Madeleine Albright, Richard Holbrooke dhe Frank Wisner. Aktivitetet lobuese në këtë drejtim u mbështetën nga organizata të rëndësishme të diasporës, përfshirë Këshillin Shqiptaro-Amerikan dhe Ligën Qytetare Shqiptaro-Amerikane, si dhe nga pjesëmarrja aktive e shumë anëtarëve të komunitetit në fushatat presidenciale amerikane. Përmes këtyre kanaleve institucionale dhe politike, komuniteti shqiptaro-amerikan arriti të krijojë një komunikim të drejtpërdrejtë dhe të qëndrueshëm me strukturat vendimmarrëse të administratës amerikane, duke ndikuar në artikulin e qëndrimeve të politikës së jashtme të SHBA-së ndaj krizës në Kosovë. Në këtë kontekst, organizatat kryesore të diasporës – si Liga Qytetare Shqiptaro-Amerikane, Këshilli Shqiptaro-Amerikan, fondi “Vendlindja thërret” dhe organizata historike VATRA – shërbyen si platforma të rëndësishme mobilizimi politik, diplomatik dhe financiar, duke koordinuar përpjekjet e komunitetit shqiptaro-amerikan dhe duke përforcuar ndikimin e tij në proceset politike që lidhen me çështjen e Kosovës. Krahës këtij angazhimi politik dhe institucional, diaspora shqiptare në Shtetet e Bashkuara

⁸ Po aty.

⁹ Po aty.

dha edhe një kontribut të drejtpërdrejtë në përpjekjet ushtarake gjatë luftës së Kosovës përmes krijimit të Batalionit “Atlantiku”, një njësi vullnetare e përbërë nga shqiptarë të diasporës që jetonin në SHBA. Emërtimi “Atlantiku” simbolizonte lidhjen e fortë dhe të pandashme ndërmjet diasporës shqiptare në Amerikë dhe luftës për çlirimin e Kosovës, duke reflektuar solidaritetin dhe përkushtimin e komunitetit ndaj atdheut të origjinës. Anëtarët e këtij batalioni u motivuan nga një ndjenjë e thellë përgjegjësie kombëtare dhe patriotizmi, duke ndërmarrë sakrifica personale të konsiderueshme për t’iu bashkuar përpjekjeve për çlirimin e Kosovës. Batalioni “Atlantiku” mori pjesë në disa nga betejat më të rëndësishme të luftës, përfshirë Operacionin “Shigjeta” në zonën e Pashtrikut dhe betejën e Kosharës, ku u dallua për përkushtimin, disiplinën dhe profesionalizmin e pjesëtarëve të tij. Përveç kontributit ushtarak në terren, Batalioni “Atlantiku” përfaqësonte gjithashtu një instrument të rëndësishëm diplomatik dhe moral për mobilizimin e mbështetjes ndërkombëtare për Kosovën. Prania dhe angazhimi i tij shërbyen si dëshmi konkrete e solidaritetit të diasporës dhe kontribuan në forcimin e Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës, si dhe në rritjen e ndërgjegjësimit ndërkombëtar për represionin dhe padrejtësitë ndaj shqiptarëve në Kosovë. Në këtë mënyrë, komuniteti shqiptaro-amerikan – dhe në veçanti Batalioni “Atlantiku” – luajtën një rol të rëndësishëm në përpjekjet për çlirimin e Kosovës, duke dëshmuar se diaspora mund të shndërrohet në një aktor të rëndësishëm politik, diplomatik dhe moral në çështje me rëndësi kombëtare. Kontributi i tyre mbetet një shembull domethënës i angazhimit të diasporës në mbrojtjen e interesave kombëtare dhe përbën një pjesë të rëndësishme të historisë së luftës çlirimtare të Kosovës.¹⁰

Një dimension tjetër i rëndësishëm i këtij aktiviteti ishte ndërtimi i marrëdhënieve me opinionin publik dhe institucionet e shoqërisë civile amerikane. Në këtë drejtim, një rol të rëndësishëm luajtën analistë dhe ekspertë të njohur të politikës së jashtme amerikane të njohur si *think-tank*, sikurse Morton Abramowitz, Daniel Serwer, Janusz Bugajski dhe David Phillips. Përmes analizave, publikimeve dhe angazhimeve të tyre në institucionet akademike dhe think-tank-et amerikane, këta ekspertë kontribuan në formësimin e perceptimit të opinionit publik amerikan dhe në artikullimin e një qëndrimi më të qartë të politikës së jashtme amerikane ndaj çështjes së Kosovës. Po aq i rëndësishëm ishte edhe roli i mediave kryesore amerikane në këtë proces. Media të njohura si *CNN*, *ABC*, *FOX News*, *CNBC*, *The New York Times*, *Herald Tribune*, *The Washington Post*, *The New Yorker*

¹⁰ Po aty.

dhe *Foreign Affairs* kontribuan në mënyrë të konsiderueshme në informimin e opinionit publik amerikan mbi zhvillimet në Kosovë. Përmes raportimeve të vazhdueshme dhe analizave të detajuara, këto media ushtruan presion të vazhdueshëm ndaj qeverisë së Shteteve të Bashkuara për të ndërmarrë veprime konkrete në adresimin e krizës në Kosovë.¹¹

Ky presion u intensifikua veçanërisht gjatë periudhës së luftimeve në Kosovë, kur raportimet mediatike dokumentuan në mënyrë të gjerë veprimet represive të forcave policore dhe ushtarake serbe kundër popullsisë civile shqiptare. Shkatërrimi i vendbanimeve, dëbimet masive dhe spastrimi etnik i organizuar krijuan një krizë të rëndë humanitare, e cila u pasqyrua gjerësisht në mediat amerikane. Këto raportime kontribuan në formësimin e qëndrimit të opinionit publik amerikan dhe në legjitimimin e ndërhyrjes politike dhe ushtarake të Shteteve të Bashkuara dhe aleatëve të NATO-s në Kosovë.

Çështja e Kosovës në Kongresin Amerikan (1986-1996)

Periudha 1986-1996 përbën një fazë të rëndësishme në procesin e ndërkombëtarizimit të çështjes së Kosovës dhe në konsolidimin e mbështetjes politike për të drejtat e shqiptarëve në ish-Jugosllavi. Në këtë kontekst, veprimtaria e Kongresit të Shteteve të Bashkuara të Amerikës shënoi një dimension të ri në trajtimin e zhvillimeve në Kosovë. Përmes rezolutave, projektrezolutave, dëgjimeve në komisionet e politikës së jashtme dhe nismave të tjera legjislative, Kongresi amerikan u shndërrua në një forum të rëndësishëm për artikullimin e shqetësimeve lidhur me shkeljet e të drejtave të njeriut dhe me statusin politik të Kosovës. Në këtë proces një rol të veçantë luajti edhe diaspora shqiptaro-amerikane, e cila gjatë kësaj periudhe arriti të organizohej më mirë politikisht dhe institucionalisht. Përmes lobimit të vazhdueshëm, kontaktit të drejtpërdrejtë me kongresmenë dhe senatorë, organizimit të fushatave informuese dhe mobilizimit të komunitetit shqiptar në Shtetet e Bashkuara, diaspora kontribuoi në ngritjen e çështjes së Kosovës në agjendën politike të institucioneve amerikane. Kjo veprimtari krijoi një lidhje të drejtpërdrejtë midis zhvillimeve në Kosovë dhe procesit të vendimmarrjes në Uashington.

Ndërhyrja e Kongresit amerikan në këtë periudhë pati rëndësi të veçantë në dy plane kryesore. Së pari, ajo kontribuoi në sensibilizimin e opinionit politik dhe publik në Shtetet e Bashkuara lidhur me represionin sistematik ndaj shqiptarëve në Kosovë. Së dyti, ajo ndihmoi në krijimin e një kuadri

¹¹ Po aty.

politik dhe diplomatik që do të ndikonte në orientimin e politikës së jashtme amerikane gjatë krizave të viteve nëntëdhjetë dhe veçanërisht gjatë luftës së Kosovës në fund të dekadës. Në këtë mënyrë, Kongresi amerikan u shndërrua jo vetëm në një institucion legjislativ, por edhe në një aktor me ndikim në formësimin e qëndrimeve strategjike të SHBA-së ndaj Ballkanit.

Angazhimi më i strukturuar i Kongresit amerikan për çështjen e Kosovës filloi në gjysmën e dytë të viteve tetëdhjetë. Në këtë periudhë një grup kongresmenësh dhe senatorësh amerikanë filluan të adresojnë në mënyrë sistematike situatën e shqiptarëve në Jugosllavi. Ndër figurat më aktive në këtë drejtim ishin kongresmeni Joseph DioGuardi, senatori Robert Dole, si dhe kongresmenët Tom Lantos, William S. Broomfield dhe Benjamin Gilman.¹²

Ky zhvillim përfaqësonte një moment të rëndësishëm, pasi deri në atë kohë çështja shqiptare nuk kishte arritur të artikulohej në mënyrë të qëndrueshme në institucionet amerikane. Pikërisht në këtë periudhë diaspora shqiptaro-amerikane filloi të luante një rol të dukshëm në sensibilizimin e politikanëve amerikanë për gjendjen e shqiptarëve në Kosovë. Aktivistët e komunitetit shqiptar organizuan takime me kongresmenë, përgatitën memorandume dhe materiale informuese dhe kontribuan në krijimin e një rrjeti mbështetës në Kongres.

Një hap i rëndësishëm në këtë drejtim ishte paraqitja, më 17 qershor 1986, e një projektrezolute në Dhomën e Përfaqësuesve të Kongresit të SHBA-së. Rezoluta, e sponsorizuar nga kongresmeni Joseph DioGuardi dhe e regjistruar si H. Con. Res. 358 në Kongresin e 99-të, dënonte shtypjen e shqiptarëve etnikë nga autoritetet jugosllave. Vetëm një ditë më vonë, më 18 qershor 1986, një rezolutë e ngjashme u paraqit në Senat nga senatori Robert Dole. Këto iniciativa përfaqësonin ndër veprimet e para të koordinuara të Kongresit amerikan për të trajtuar situatën e shqiptarëve në Jugosllavi. Në përmbajtjen e saj, rezoluta dënonte shtypjen e shqiptarëve për shprehjen paqësore të pikëpamjeve politike dhe i bënte thirrje qeverisë jugosllave të rishqyrtonte rastet e të burgosurve politikë. Po ashtu kërkohej lirimi i atyre që nuk kishin përdorur apo mbështetur dhunën.¹³

Një element i rëndësishëm i këtyre dokumenteve ishte referimi ndaj standardeve ndërkombëtare të të drejtave të njeriut. Rezoluta i referohej Aktit Final të Helsinkit dhe dokumenteve të Konferencës për Siguri dhe Bashkëpunim

¹² Arbër Hadri, "US Congressional Voice: Resolutions on the Suppression of Kosovo's Self-Governance and Human Rights (1986–1989)," *Eminak: Scientific Quarterly Journal* 4, no. 48 (2025): 196–210.

¹³ Po aty.

në Evropë, duke theksuar detyrimin e Jugosllavisë për të respektuar të drejtat e grupeve etnike. Në të njëjtën kohë, rezoluta ngrinte edhe çështjen e statusit politik të Kosovës brenda federatës jugosllave. Dokumenti sugjeronte nevojën për dialog midis qeverisë jugosllave dhe përfaqësuesve shqiptarë për avancimin e statusit politik të Kosovës, duke përfshirë mundësinë e ngritjes së saj në nivel republike brenda federatës. Ky formulim përfaqësonte një nga deklaratimet më të hershme politike në institucionet amerikane që adresonin drejtpërdrejt aspiratat politike të shqiptarëve të Kosovës.¹⁴

Edhe pse këto rezoluta nuk sollën ndryshime të menjëhershme në politikën e Jugosllavisë, ato patën një rëndësi të madhe simbolike dhe politike. Ato shënuan fillimin e një procesi në të cilin situata në Kosovë filloi të trajtohej në institucionet amerikane dhe në opinionin ndërkombëtar. Në vitin 1987 u paraqit një iniciativë tjetër legjislative e rëndësishme që lidhej me gjendjen e shqiptarëve në Jugosllavi. Më 15 korrik 1987 kongresmeni Joseph DioGuardi paraqiti një rezolutë të re në Kongresin e 100-të të SHBA-së. Kjo rezolutë shprehte shqetësim për situatën politike dhe ekonomike të shqiptarëve dhe kritikonte qeverinë jugosllave për dështimin në mbrojtjen e të drejtave të tyre. Dokumenti i bënte thirrje autoriteteve jugosllave të respektonin detyrimet ndërkombëtare për të drejtat e njeriut dhe të rishikonin rastet e shqiptarëve të burgosur për arsye politike. Megjithatë, procesi legjislativ i kësaj nisme u përball me pengesa. Në nëntor të vitit 1987 Departamenti i Shtetit paraqiti një koment kritik ndaj propozimit, duke ndikuar në mosavancimin e mëtejshëm të rezolutës. Ky qëndrim pasqyrore rezervat e administratës amerikane për t'u përfshirë më thellë në çështjet e brendshme të Jugosllavisë gjatë fazës së fundit të Luftës së Ftohtë. Pavarësisht kësaj, iniciativat e Kongresit krijuan një precedent të rëndësishëm për diskutimin e çështjes së Kosovës në institucionet amerikane.¹⁵

Viti 1989 shënoi një moment kritik për zhvillimet politike në Kosovë. Në këtë vit autoritetet serbe ndërmorën ndryshime kushtetuese që çuan në suprimimin e autonomisë së Kosovës të garantuar me Kushtetutën jugosllave të vitit 1974. Këto zhvillime shkaktuan reagime të menjëhershme edhe në Kongresin amerikan. Në mars të vitit 1989 kongresmeni Tom Lantos paraqiti një rezolutë në Dhomën e Përfaqësuesve që shprehte shqetësimin për përkeqësimin e situatës politike në Kosovë. Dokumenti paralajmëronte se ndryshimet kushtetuese të ndërmarra nga Serbia mund të destabilizonin rajonin dhe të rrisnin tensionet etnike. Rezoluta i kërkonte presidentit

¹⁴ Po aty.

¹⁵ Po aty.

të Shteteve të Bashkuara dhe Departamentit të Shtetit të mbështesnin vazhdimin e autonomisë së Kosovës dhe të ndërmerrnin hapa diplomatikë për të parandaluar përshkallëzimin e dhunës. Edhe pse rezoluta nuk u miratua formalisht, ajo kontribuoi në rritjen e ndërgjegjësimit politik në SHBA lidhur me situatën në Kosovë.¹⁶

Një rezolutë tjetër u paraqit në prill të vitit 1989 nga kongresmeni William S. Broomfield. Kjo nismë legjislative kritikonte përpjekjet e Serbisë për të ndryshuar balancën politike dhe etnike në Kosovë dhe dënonte kufizimin e autonomisë së krahinës. Dokumenti i referohej edhe raportit të Departamentit të Shtetit për praktikën e të drejtave të njeriut, i cili dokumentonte arrestimet dhe dënimet për të ashtuquajturat “krime verbale” dhe përdorimin e ligjeve për “propagandë armiqësore” kundër qytetarëve, veçanërisht kundër shqiptarëve në Kosovë dhe në viset e tjera shqiptare në Jugosllavi.¹⁷

Një iniciativë tjetër e rëndësishme u paraqit në qershor të vitit 1989 nga kongresmeni Tom Lantos dhe një grup prej mbi tridhjetë kongresmenësh. Kjo rezolutë dënonte trajtimin brutal të krizës në Kosovë nga autoritetet jugosllave dhe kërkonte ndërprerjen e dhunës kundër popullsisë civile. Rezoluta i bënte thirrje qeverisë jugosllave të respektoje detyrimet ndërkombëtare sipas Aktit Final të Helsinkit dhe Deklaratës Universale të të Drejtave të Njeriut. Po ashtu kërkohet që Departamenti i Shtetit të monitoronte nga afër situatën në Kosovë dhe të informonte rregullisht Kongresin për zhvillimet në terren.¹⁸

Iniciativat e Kongresit amerikan në fund të viteve tetëdhjetë dhe në fillim të viteve nëntëdhjetë shënuan një fazë të rëndësishme në procesin e ndërkombëtarizimit të çështjes së Kosovës. Përmes këtyre nismave, situata në Kosovë filloi të trajtohej jo vetëm si një problem i brendshëm jugosllav, por si një çështje e të drejtave të njeriut dhe e stabilitetit rajonal me rëndësi ndërkombëtare. Në këtë proces roli i diasporës shqiptaro-amerikane ishte i rëndësishëm. Përmes lobimit të vazhdueshëm dhe krijimit të lidhjeve me politikanë amerikanë, diaspora kontribuoi në mbajtjen e çështjes së Kosovës në agjendën e debatit politik në Uashington. Aktivitetet e saj ndihmuan në krijimin e një baze mbështetëse në Kongres dhe në opinionin publik amerikan. Në mënyrë të veçantë, angazhimi i komunitetit shqiptaro-amerikan ndikoi në krijimin e një bashkëpunimi të qëndrueshëm me një numër kongresmenësh dhe senatorësh që do të vazhdonin të mbështesnin çështjen e Kosovës edhe gjatë krizave të viteve nëntëdhjetë. Ky bashkëpunim do të bëhej një

¹⁶ Po aty.

¹⁷ Po aty.

¹⁸ Po aty.

element i rëndësishëm në procesin që përfundimisht çoi në përfshirjen më të drejtpërdrejtë të Shteteve të Bashkuara në zgjidhjen e krizës së Kosovës në fund të dekadës.

Në përfundim, periudha 1986-1994 përfaqëson fazën fillestare të institucionalizimit të mbështetjes politike për çështjen e Kosovës në Kongresin amerikan. Në këtë proces, ndërveprimi midis aktiviteteve të diasporës shqiptaro-amerikane dhe iniciativave legjislative të kongresmenëve amerikanë krijoi një bazë të rëndësishme politike dhe diplomatike për zhvillimet që do të pasonin në fund të viteve nëntëdhjetë, duke kontribuar në rrugën drejt lirisë dhe pavarësisë së Kosovës.

Periudha 1994-1996 përbën një fazë të rëndësishme në zhvillimin e veprimtarisë lobuese dhe institucionale që lidhej me çështjen e Kosovës në Shtetet e Bashkuara të Amerikës. Edhe pse politika e jashtme amerikane në këtë kohë ishte e përqendruar kryesisht në luftën në Bosnjë dhe Hercegovinë, Kongresi amerikan vazhdoi të trajtojë situatën në Kosovë përmes rezolutave, amendamenteve dhe iniciativave të tjera legjislative. Në këtë proces një rol të veçantë luajti diaspora shqiptaro-amerikane, e cila përmes lobimit të organizuar dhe bashkëpunimit me kongresmenë dhe senatorë amerikanë kontribuoi në mbajtjen e çështjes së Kosovës në agjendën e debatit politik në Uashington.

Në këtë periudhë, lobimi i komunitetit shqiptaro-amerikan u bë më i strukturuar dhe më i koordinuar. Organizatat e diasporës, aktivistët politikë dhe figura të shquara të komunitetit shqiptar në SHBA ndërmorën një sërë iniciativash për të sensibilizuar opinionin politik amerikan lidhur me situatën në Kosovë. Përmes takimeve me anëtarë të Kongresit, organizimit të dëgjimeve publike, përgatitjes së raporteve informuese dhe mobilizimit të opinionit publik, diaspora kontribuoi në artikullimin e një diskursi politik që e paraqiste çështjen e Kosovës si një problem të rëndësishëm të të drejtave të njeriut dhe të stabilitetit rajonal në Ballkan.

Veprimtaria e Kongresit amerikan në këto vite u përqendrua në disa çështje themelore që lidhen me zhvillimet në Kosovë. Së pari, kongresmenët amerikanë ngritën shqetësimin për shkeljet sistematike të të drejtave të njeriut ndaj shqiptarëve të Kosovës, duke përfshirë diskriminimin institucional, përjashtimin nga institucionet publike dhe represionin politik të ushtruar nga regjimi i Beogradit. Së dyti, Kongresi theksoi nevojën për dokumentimin e këtyre shkeljeve përmes raporteve të institucioneve ndërkombëtare dhe organizatave për të drejtat e njeriut. Së treti, disa iniciativa legjislative trajtuan mundësinë e një pranie më të madhe ndërkombëtare në Kosovë, me qëllim

monitorimin e situatës dhe garantimin e të drejtave demokratike të popullsisë shqiptare. Në të njëjtën kohë, Kongresi amerikan shprehu mbështetje për përpjekjet e shqiptarëve të Kosovës për ruajtjen e institucioneve të tyre politike dhe për zhvillimin e një sistemi paralel arsimor në gjuhën shqipe, i cili ishte krijuar si përgjigje ndaj politikave diskriminuese të autoriteteve serbe. Këto qëndrime reflektonin një sensibilizim në rritje të politikës amerikane për situatën në Kosovë dhe për pasojat që politika represive e Serbisë mund të kishte për stabilitetin e gjithë rajonit.¹⁹

Megjithatë, kjo periudhë karakterizohet nga një numër relativisht më i vogël projektrezolutash dhe iniciativash legislative në krahasim me vitet e mëparshme. Arsyeja kryesore lidhej me faktin se vëmendja e politikës së jashtme amerikane dhe e Kongresit ishte përqendruar kryesisht në luftën në Bosnjë dhe Hercegovinë. Konflikti në Bosnjë, i shoqëruar me spastrim etnik, vrasje masive dhe shkelje të rënda të të drejtave të njeriut, u shndërrua në një nga çështjet më urgjente të politikës ndërkombëtare në fillim të viteve nëntëdhjetë.

Në këtë kontekst, Kongresi amerikan u angazhua fuqishëm në mbështetjen e përpjekjeve ndërkombëtare për ndalimin e dhunës në Bosnjë dhe për ndjekjen penale të përgjegjësve për krime lufte përmes Tribunalit Ndërkombëtar për Krime Lufte në ish-Jugosllavi. Po ashtu, u diskutuan çështje që lidhen me ndihmën humanitare për refugjatët dhe popullsinë e zhvendosur nga lufta, si dhe me nevojën për një veprim të koordinuar ndërkombëtar për stabilizimin e rajonit. Këto përpjekje kulmuan me nënshkrimin e Marrëveshjes së Dejtonit në vitin 1995, e cila vendosi bazat për përfundimin e luftës në Bosnjë dhe për rindërtimin institucional të vendit.

Megjithëse fokusi kryesor i politikës amerikane ishte Bosnja, Kongresi amerikan nuk e neglizhoi plotësisht situatën në Kosovë. Në disa iniciativa legislative u theksua se politika represive e regjimit të Beogradit ndaj shqiptarëve të Kosovës përbënte një faktor destabilizues për rajonin e Ballkanit dhe se injorimi i kësaj çështjeje mund të çonte në përshkallëzim të mëtejshëm të tensioneve.

Një nga iniciativat më të rëndësishme të kësaj periudhe ishte Rezoluta nr. 251, e paraqitur në Kongresin e 103-të të SHBA-së më 23 maj 1994. Kjo rezolutë trajtonte shkeljet sistematike të të drejtave të njeriut në Kosovë dhe pasojat e suprimimit të autonomisë së saj nga Republika Federale e Jugosllavisë. Dokumenti shprehte shqetësim të thellë për gjendjen politike

¹⁹ Arbër Hadri, *Politika e SHBA-së ndaj çështjes së Kosovës 1989–2008* (Prishtinë: Instituti i Historisë “Ali Hadri”, 2024), 145–184.

dhe sociale të shqiptarëve të Kosovës dhe kërkonte masa konkrete për dokumentimin dhe adresimin e këtyre shkeljeve. Rezoluta parashihte tri fusha kryesore veprimi. Së pari, ajo kërkonte përgatitjen e një raporti të detajuar mbi ndikimin e politikave serbe në të drejtat ekonomike, sociale dhe kulturore të shqiptarëve të Kosovës. Ky raport synonte të dokumentonte në mënyrë sistematike diskriminimin institucional dhe shkeljet e të drejtave të njeriut. Së dyti, rezoluta theksonte nevojën për sigurimin e ndihmës humanitare për popullsinë e Kosovës dhe për refugjatët kosovarë, duke e konsideruar këtë si një element të rëndësishëm për stabilizimin e situatës. Së treti, ajo ngrinte mundësinë e vendosjes së një forme të pranishme ndërkombëtare që do të monitoronte zhvillimet në Kosovë dhe do të garantonte respektimin e të drejtave demokratike të popullsisë.²⁰

Paralelisht me këto zhvillime, Senati amerikan shqyrtoi edhe një amendament të rëndësishëm në kuadër të projektligjit S.1357, i propozuar nga një grup senatorësh amerikanë, ndër të cilët përfshiheshin Kay Bailey Hutchison, Robert Kasten, John McCain, Joseph Lieberman, Ted Stevens dhe Carl Levin. Amendamenti shprehte shqetësim të thellë për shkeljet e të drejtave të njeriut dhe mizoritë e kryera gjatë luftërave në ish-Jugosllavi, veçanërisht në Bosnjë. Dokumenti i referohej raporteve për spastrim etnik, vrasje dhe dëbime të dhunshme të civilëve nga forcat paramilitare dhe strukturat e sigurisë serbe, si dhe provave të mbledhura nga Tribunali Ndërkombëtar për Krime Luftë në ish-Jugosllavi. Edhe pse fokusi kryesor ishte Bosnja, amendamenti kontribuoi në krijimin e një konteksti më të gjerë politik në të cilin u trajtuan edhe politikat represive të regjimit të Beogradit në Kosovë.²¹

Një zhvillim tjetër i rëndësishëm ishte miratimi i Rezolutës nr. 155 nga Dhoma e Përfaqësuesve më 29 korrik 1996 në kuadër të Kongresit të 104-të. E sponsorizuar nga kongresmeni Eliot Engel, kjo rezolutë përfaqësonte një deklaratë të rëndësishme politike të Kongresit amerikan lidhur me të ardhmen e Kosovës. Rezoluta kërkonte që Shtetet e Bashkuara të mbështesnin pretendimet legjitime të popullit të Kosovës për të përcaktuar të ardhmen e tyre politike dhe të mbështesnin kthimin e vëzhguesve ndërkombëtarë në Kosovë për monitorimin e situatës së të drejtave të njeriut. Po ashtu, dokumenti kërkonte njohjen e institucioneve politike të zgjedhura nga shqiptarët e Kosovës si përfaqësuese legjitime të popullsisë dhe rivendosjen në punë të individëve që

²⁰ Dedushaj, Naim. *Shtetet e Bashkuara të Amerikës dhe fati i Kosovës*. Prishtinë: 2006, 118-119.

²¹ *Congressional Record*, 141st Cong., 198th sess. (December 1995), S18515, Accessed on 11.12.2023. <https://www.congress.gov/congressional-record/volume-141/issue-198/senate-section/article/S18515-1>.

ishin larguar nga institucionet publike për shkak të përkatësisë së tyre etnike. Një element tjetër i rëndësishëm i kësaj rezolute ishte kërkesa që çështja e Kosovës të trajtohej përpara heqjes së plotë të sanksioneve ndërkombëtare ndaj Serbisë dhe rikthimit të saj në komunitetin ndërkombëtar. Dokumenti theksonte gjithashtu nevojën për respektimin e standardeve ndërkombëtare të të drejtave të njeriut dhe për reformimin e sistemit arsimor në Kosovë, duke garantuar të drejtën e arsimit në gjuhën shqipe.²²

Në këtë proces, lobimi i diasporës shqiptaro-amerikane pati një ndikim të rëndësishëm në krijimin e një baze mbështetëse në Kongres për çështjen e Kosovës. Aktivistët dhe organizatat e komunitetit shqiptar në SHBA zhvilluan një bashkëpunim të vazhdueshëm me kongresmenë dhe senatorë që mbështesnin të drejtat e shqiptarëve të Kosovës. Ky bashkëpunim ndihmoi në ruajtjen e çështjes së Kosovës në agjendën e debatit politik amerikan edhe në periudha kur vëmendja ndërkombëtare ishte e përqendruar në konflikte të tjera në rajon.

Në përfundim, veprimtaria e Kongresit amerikan gjatë viteve 1994–1996 dhe lobimi i diasporës shqiptaro-amerikane kontribuan në mbajtjen e çështjes së Kosovës në agjendën e politikës së jashtme të Shteteve të Bashkuara. Përmes rezolutave, amendamenteve dhe iniciativave të tjera legislative, Kongresi dokumentoi shkeljet e të drejtave të njeriut dhe artikuloi parimet mbi të cilat do të mbështetej politika amerikane ndaj Kosovës në vitet pasuese. Megjithatë, përjashtimi i Kosovës nga Marrëveshja e Dejtonit në vitin 1995 ndikoi në ndryshimin e kursit të zhvillimeve politike në Kosovë dhe në rritjen graduale të rezistencës së armatosur, e cila do të kulmonte me luftën e Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës në fund të viteve nëntëdhjetë.

Përpyjekjet për Parandalimin e Përshkallëzimit të Luftës në Kosovë, 1998

Viti 1998 përbën një moment kritik në historinë e zhvillimeve politike dhe ushtarake në Kosovë. Në këtë periudhë, situata në terren po përshkallëzohej drejt një lufte të hapur midis forcave serbe dhe strukturave të rezistencës shqiptare, duke e shndërruar Kosovën në një nga pikat më të ndjeshme të krizës së Ballkanit pas shpërbërjes së Jugosllavisë. Represioni i vazhdueshëm i regjimit të Slobodan Millosheviqit ndaj popullsisë shqiptare, i shoqëruar

²² H.Con.Res. 155. *Concerning Human and Political Rights and in Support of a Resolution of the Crisis in Kosova*. 104th Congress (1996). Sponsored by Rep. Eliot L. Engel [D-NY-17]. Introduced March 27, 1996.

me operacione të gjera policore dhe ushtarake, krijoi një krizë humanitare dhe politike që tërhoqi gjithnjë e më shumë vëmendjen e komunitetit ndërkombëtar.

Në kontekstin e luftës në Kosovë, aktiviteti i diasporës kontribuoi në formësimin e një mjedisi politik dhe normativ në të cilin përfshirja e Shteteve të Bashkuara u perceptua si gjithnjë e më legjitime dhe e justifikueshme. Përmes theksimit të vazhdueshëm të shkeljeve të të drejtave të njeriut dhe rreziqeve për stabilitetin rajonal, diaspora ndihmoi në përforcimin e argumenteve brenda elitave politike amerikane në favor të ndërhyrjes. Megjithatë, një vlerësim analitik kërkon të theksohet se ndikimi i saj nuk ishte determinues në mënyrë të pavarur; përkundrazi, ai funksionoi si pjesë e një konstelacioni më të gjerë faktorësh strukturorë, strategjikë dhe humanitarë që orientuan politikën amerikane.

Qëndrimi amerikan konsistonte në përpjekjet për një zgjidhje politike nëpërmjet harmonizimit të principeve ndërmjet palëve për zgjidhjen politike të luftës si dhe krijimit të hapave të mirëbesimit. Misioni Vëzhgues i Kosovës shihej si një institucion i cili do të duhej të bëhej operacional menjëherë. Në aspektin e planifikimit të ndërhyrjes ushtarake, u përshpejtua planifikimi për rrethana të papritura-emergjente, duke iu dhënë detyra Komandantëve të Shtabit të Bashkuar të SHBA-së për një planifikim të një fushate ajrore ushtarake. Çështja e intervenimit ushtarak të NATO-s në Kosovë ishte vënë në radhitjen prioritare të politikës së jashtme amerikane. Tani më kjo agjendë ishte vënë në binarë të zgjidhjes politike dhe ushtarake, e në këtë aspekt u përfshinë në lëvizje edhe agjencitë ndërshtetërore, duke vepruar me zhvillimin e udhëzimeve të duhura për Misionin e Shteteve të Bashkuara në NATO për iniciimin e procesit formal të gjenerimit të operacioneve ajrore.²³

Po ashtu në këtë stad kohor ishte ndërmarrë një planifikim detaj i një para marrëveshjeje për Kosovën nga ana e Qeverisë Amerikane, duke adresuar edhe rrethanat në të cilat SHBA duhej të angazhohej në përdorimin e forcës, përfshirjen edhe planifikimet e përdorimit të llojit të forcës dhe pasojat e mundshme në terren, si dhe në aspektin humanitar të krizës. Qëndrimi i Qeverisë së SHBA-së në këtë situatë ishte një qasje gjithëpërfshirëse e planifikimit humanitar dhe ushtarak për detyrimin e Millosheviqit për evitimin e katastrofës humanitare dhe një zgjidhje politike për çështjen e Kosovës. Në këtë kontekst u iniciua lehtësimi humanitar, duke përfshirë hedhjet ajrore të ndihmave në mungesë të zgjidhjes politike në Kosovë. Planifikimi ushtarak për

²³ Arbër Hadri, *Politika e SHBA-së ndaj çështjes së Kosovës 1989–2008* (Prishtinë: Instituti i Historisë “Ali Hadri”, 2024), 387–403.

kontributin e SHBA-së në planin e fushatës ajrore të NATO-s u përshpejtua, duke shqyrtuar mundësinë që Qeveria e SHBA-së duhet të udhëheqë NATO-n në dhënien e ultimatumit Serbisë, e pasuar nëse është nevoja nga përfshirja në faza e fuqisë ajrore, me objektiv të detyrimit të Millosheviqit për marrjen e hapave konkret për anashkalimin e katastrofës humanitare dhe realizimin e marrëveshjes politike.²⁴

Në këtë kontekst, edhe Kongresi i Shteteve të Bashkuara të Amerikës luajti një rol të rëndësishëm në artikullimin e reagimit politik amerikan ndaj krizës në Kosovë. Përmes një sërë rezolutash dhe iniciativash legislative të miratuara gjatë vitit 1998, Kongresi synoi të adresonte përshkallëzimin e dhunës, të dokumentonte shkeljet e të drejtave të njeriut dhe të promovonte një zgjidhje politike që do të parandalonte një luftë të gjerë në rajon. Në këtë proces një rol të rëndësishëm luajti edhe lobimi i diasporës shqiptaro-amerikane, e cila përmes kontakteve të drejtpërdrejta me kongresmenë dhe senatorë kontribuoi në mbajtjen e çështjes së Kosovës në agjendën e debatit politik në Uashington.

Rezolutat e miratuara nga Kongresi gjatë vitit 1998 reflektonin shqetësimin në rritje për krizën humanitare në Kosovë dhe për rrezikun e destabilizimit të gjithë rajonit të Ballkanit. Dokumentet kryesore të kësaj periudhe, si H. Con. Res. 205, S. Con. Res. 85, S. Con. Res. 105, H. Res. 561 dhe H. Con. Res. 343, artikuluan një qasje të kombinuar që përfshinte presionin diplomatik, mbështetjen për të drejtat e njeriut dhe angazhimin ndërkombëtar për ndalimin e dhunës. Në mënyrë analitike, këto rezoluta mund të klasifikohen në tre dimensione kryesore. Së pari, ato dënonin qartë politikat represive të Serbisë dhe përgjegjësinë e regjimit të Millosheviqit për përshkallëzimin e dhunës në Kosovë. Së dyti, ato mbështesnin të drejtat e popullsisë shqiptare, duke përfshirë parimet e demokracisë, vetëvendosjes dhe respektimit të institucioneve politike të zgjedhura nga shqiptarët e Kosovës. Së treti, dokumentet theksonin rëndësinë e përdorimit të mekanizmave ndërkombëtarë për monitorimin e situatës, vendosjen e sanksioneve dhe ndjekjen penale të përgjegjësve për krime lufte.²⁵

²⁴ Po aty.

²⁵ “H. Con. Res. 205 - 105th Congress (1997-1998): A Concurrent Resolution Expressing the Sense of Congress Regarding the Situation in Kosovo,” *Congress.gov*, accessed December 11, 2023.

<https://www.congress.gov/bill/105th-congress/house-concurrent-resolution/205/text?s=10&r=4&q=%7B%22search%22%3A%22Resolution+105%2C+July+17%2C+1998+kosovo%22%7D>.

Një nga dokumentet më të rëndësishme të Kongresit amerikan për çështjen e Kosovës në vitin 1998 ishte Rezoluta H. Con. Res. 205, e paraqitur në Dhomën e Përfaqësuesve më 28 janar nga kongresmenët Eliot Engel, Peter King, Sue Kelly dhe Jim Moran. Kjo rezolutë përfaqësonte një nga analizat më të plota të situatës në Kosovë nga perspektiva e Kongresit amerikan. Dokumenti e vendoste krizën e Kosovës në një kontekst historik dhe juridik duke iu referuar autonomisë së Kosovës të garantuar nga Kushtetuta jugosllave e vitit 1974. Rezoluta argumentonte se suprimimi i autonomisë së Kosovës në vitin 1989 dhe shpërbërja e institucioneve të saj politike në vitin 1990 kishin krijuar kushtet për tensione të vazhdueshme dhe për përshkallëzim të konfliktit. Në të njëjtën kohë, ajo theksonte aspiratat demokratike të shqiptarëve të Kosovës, duke përmendur referendumin për pavarësi të vitit 1990 dhe zgjedhjet e organizuara në vitin 1992. Rezoluta gjithashtu trajtonte gjerësisht politikat represive të autoriteteve serbe ndaj shqiptarëve të Kosovës. Në dokument përmendej përdorimi i forcës policore, diskriminimi institucional, kufizimi i arsimit në gjuhën shqipe dhe shtypja e protestave paqësore. Po ashtu, rezoluta e vendoste shfaqjen e Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës në kontekstin e një reagimi ndaj represionit të vazhdueshëm dhe mungesës së një zgjidhjeje politike për krizën. Në përmbajtjen e saj, H. Con. Res. 205 përmbante një sërë rekomandimesh politike dhe diplomatike. Ndër to përfshihej kushtëzimi i normalizimit të marrëdhënieve ndërkombëtare të Serbisë me respektimin e të drejtave të njeriut në Kosovë, mbështetja për dialog politik dhe kërkesa për një prani ndërkombëtare monitoruese në rajon. Dokumenti gjithashtu kërkonte rikthimin në punë të shqiptarëve të larguar nga institucionet publike dhe funksionimin e institucioneve politike të zgjedhura nga popullsia e Kosovës.²⁶

Një tjetër dokument i rëndësishëm ishte Rezoluta e Senatit S. Con. Res. 85, e paraqitur nga senatori Don Nickles më 18 mars 1998. Kjo rezolutë u miratua me një mbështetje të jashtëzakonshme bipartizane, duke reflektuar shqetësimin e gjerë në Senatin amerikan për situatën në Kosovë. Rezoluta dokumentonte përdorimin e forcës nga ushtria dhe policia serbe kundër popullsisë shqiptare dhe përmendte vrasjen e dhjetëra civilëve gjatë operacioneve të para ushtarake në Kosovë. Në këtë kontekst, dokumenti kërkonte rivendosjen e sanksioneve ndërkombëtare kundër Serbisë dhe ngrirjen e aseteve financiare të autoriteteve serbe si një mjet presioni për ndalimin e dhunës. Në të njëjtën kohë, rezoluta theksonte nevojën për një zgjidhje diplomatike të krizës dhe për nisjen e

²⁶ Po aty.

negociatave paqësore midis palëve. Dokumenti kërkonte gjithashtu rikthimin e monitoruesve ndërkombëtarë në Kosovë për të mbikëqyrur situatën e të drejtave të njeriut.²⁷

Rezolutë me rëndësi strategjike ishte S. Con. Res. 105, e miratuar në Senat më 17 korrik 1998 dhe më pas në Dhomën e Përfaqësuesve më 14 shtator të po atij viti. Kjo rezolutë përfaqësonte një qëndrim të përbashkët të Kongresit amerikan për të adresuar dhunën e forcave serbe në Kosovë. Dokumenti vendoste në qendër përgjegjësinë politike të regjimit të Millosheviqit për organizimin dhe drejtimin e operacioneve ushtarake kundër popullsisë civile shqiptare. Rezoluta përmendte përdorimin e spastrimit etnik, zhvendosjen e popullsisë civile dhe shkatërrimin e vendbanimeve si instrumente të politikës shtetërore serbe. Në këtë kontekst, Kongresi amerikan kërkonte mbështetje për Tribunalin Ndërkombëtar për Krime Lufte në ish-Jugosllavi dhe për bashkëpunimin ndërkombëtar në mbledhjen e provave për ndjekjen penale të përgjegjësve për krime lufte. Ky aspekt i rezolutës tregonte përpjekjen e Kongresit për ta lidhur reagimin ndaj krizës së Kosovës me mekanizmat ndërkombëtarë të drejtësisë penale.²⁸

Në planin analitik, këto rezoluta reflektojnë një evoluim të rëndësishëm në qasjen e Kongresit amerikan ndaj krizës së Kosovës. Dokumentet nuk kufizoheshin vetëm në deklarata politike, por propozonin një sërë instrumentesh konkrete për adresimin e krizës, duke përfshirë presionin diplomatik, sanksionet ekonomike, monitorimin ndërkombëtar dhe mbështetjen për institucionet e drejtësisë ndërkombëtare. Po ashtu, rezolutat evidentojnë një ndërgjegjësim në rritje të politikës amerikane për rrezikun që paraqiste përshkallëzimi i konfliktit në Kosovë për stabilitetin e rajonit. Për Kongresin amerikan, kriza e Kosovës nuk ishte vetëm një çështje humanitare, por edhe një sfidë strategjike për politikën ndërkombëtare dhe për rolin e Shteteve të Bashkuara në ruajtjen e stabilitetit në Evropën Juglindore.

²⁷ S. Con. Res. 85 - 105th Congress (1997-1998): A Concurrent Resolution Expressing the Sense of Congress Regarding the Situation in Kosovo,” *Congress.gov*, accessed December 1, 2023. <https://www.congress.gov/bill/105th-congress/senate-concurrent-resolution/85/text/rfh?format=txt&q=%7B%22search%22%3A%22Resolution+235%2C+March+18%2C+1998+kosovo%22%7D&r=1&s=1>.

²⁸ “S. Con. Res. 105 - 105th Congress (1997-1998): A Concurrent Resolution Expressing the Sense of Congress Regarding the Actions of Slobodan Milosevic in Kosovo,” *Congress.gov*, accessed December 11, 2023. <https://www.congress.gov/bill/105th-congress/senate-concurrent-resolution/105/text?s=10&r=2&q=%7B%22search%22%3A%22Resolution+105%2C+July+17%2C+1998+kosovo%22%7D>.

Në këtë proces, lobimi i diasporës shqiptaro-amerikane luajti një rol të rëndësishëm në sensibilizimin e kongresmenëve dhe senatorëve amerikanë për zhvillimet në Kosovë. Organizatat e komunitetit shqiptar në SHBA organizuan takime, dëgjime publike dhe fushata informuese që ndihmuan në dokumentimin e shkeljeve të të drejtave të njeriut dhe në mobilizimin e mbështetjes politike në Kongres.

Në përfundim, rezolutat e Kongresit amerikan të vitit 1998 përbëjnë një moment të rëndësishëm në procesin e ndërkombëtarizimit të krizës së Kosovës dhe në artikulimin e politikës amerikane ndaj zhvillimeve në Ballkan. Përmes këtyre dokumenteve, Kongresi kontribuoi në krijimin e një kuadri politik dhe diplomatik që synonte parandalimin e luftës dhe mbrojtjen e të drejtave të popullsisë shqiptare. Në të njëjtën kohë, këto iniciativa legjislative shërbyen si një bazë politike për angazhimin më të drejtpërdrejtë të Shteteve të Bashkuara dhe të aleatëve të tyre në zgjidhjen e krizës së Kosovës në fund të viteve nëntëdhjetë.

Diaspora shqiptare në SHBA dhe Lufta në Kosovë 1998-1999

Diaspora shqiptare në Shtetet e Bashkuara luajti një rol shumë të rëndësishëm politik, diplomatik dhe humanitar në sensibilizimin e administratës amerikane dhe të opinionit publik për çështjen e Kosovës, veçanërisht gjatë viteve që paraprinë luftën e vitit 1998-1999, gjatë luftës dhe në periudhën pas saj. Përmes një rrjeti të organizuar shoqatash, aktivistësh dhe biznesmenësh shqiptaro-amerikanë, komuniteti shqiptar arriti të ndërtojë ura komunikimi me Kongresin amerikan, administratën presidenciale dhe institucionet kryesore të politikës së jashtme të Shteteve të Bashkuara.

Në vitet para luftës në Kosovë, diaspora shqiptaro-amerikane zhvilloi një aktivitet intensiv lobues për të informuar dhe sensibilizuar senatorë, kongresmenë dhe zyrtarë të administratës mbi situatën e shqiptarëve në Kosovë dhe shkeljet sistematike të të drejtave të njeriut nga regjimi i Slllobodan Millosheviqit. Aktivistë të diasporës organizuan takime, dëshmi në komisione kongresionale, konferenca dhe fushata informuese në media, duke e paraqitur çështjen e Kosovës si një problem serioz humanitar dhe politik që kërkonte reagim ndërkombëtar.

Një rol të rëndësishëm në këtë proces e luajtën marrëdhëniet e ndërtuara me figura të rëndësishme të politikës amerikane nga të dy kampet politike. Në Partinë Republikane, një nga mbështetësit më të fuqishëm të çështjes shqiptare ishte senatori Bob Dole, i cili kishte krijuar lidhje të forta me

komunitetin shqiptaro-amerikan, veçanërisht me aktivistin dhe biznesmenin Xhim Xhema. Përmes këtyre lidhjeve, diaspora arriti të sigurojë mbështetje të vazhdueshme në Kongres për rezoluta dhe iniciativa që dënonin politikat represive në Kosovë dhe kërkonin veprime më të vendosura nga administrata amerikane.²⁹

Në të njëjtën kohë, në radhët e Partisë Demokratike u ndërtuan ura të rëndësishme komunikimi me administratën e presidentit Bill Clinton. Një rol të veçantë në këtë drejtim luajti kongresmeni Eliot Engel, i cili u bë një nga ndërmjetësuesit dhe mbështetësit më të rëndësishëm të çështjes shqiptare në Kongres dhe i cili kishte krijuar lidhje të forta me komunitetin shqiptaro-amerikan, veçanërisht me aktivistin dhe biznesmenin Harry Bajraktari. Kongresmeni Engel ndihmoi në organizimin e kontakteve mes përfaqësuesve të diasporës shqiptaro-amerikane dhe zyrtarëve të lartë të administratës.³⁰

Një nga momentet më të rëndësishme simbolike dhe politike të këtij bashkëpunimi ishte takimi i përfaqësuesve të diasporës shqiptaro-amerikane me presidentin Bill Clinton në Shtëpinë e Bardhë gjatë periudhës së luftës në Kosovë. Në këtë takim morën pjesë figura të njohura të komunitetit shqiptaro-amerikan, përfshirë Ilir Zherkën, i cili përfaqësonte një nga organizatat më aktive të komunitetit, Këshillin Shqiptaro-Amerikan. Gjatë këtij takimi, përfaqësuesit e diasporës shqiptare i paraqitën presidentit Clinton një pasqyrë të situatës dramatike në Kosovë, duke theksuar spastrimin etnik, dëbimin masiv të civilëve dhe krizën humanitare që po zhvillohej në rajon. Ata kërkuar angazhimin e plotë të Shteteve të Bashkuara dhe të aleatëve të NATO-s për të ndaluar dhunën dhe për të mbrojtur popullsinë civile shqiptare. Ky dialog kontribuo në forcimin e bindjes brenda administratës amerikane për nevojën e ndërhyrjes ndërkombëtare për të ndaluar krizën humanitare.³¹

Paralelisht me aktivitetin diplomatik dhe politik, diaspora shqiptare në SHBA u mobilizua edhe në aspektin humanitar dhe organizativ gjatë luftës. Komuniteti shqiptaro-amerikan organizoi fushata të mëdha për mbledhjen e donacioneve financiare, ndihmave humanitare dhe mbështetjes logjistike për refugjatët dhe për popullsinë e prekur nga lufta. Organizata të ndryshme të diasporës, shoqata komunitare dhe individë kontribuan në mënyrë të konsiderueshme për të mbledhur fonde që u përdorën për ndihma humanitare, strehim dhe mbështetje për shqiptarët e dëbuar nga Kosova.

²⁹ Arbër Hadri, *Politika e SHBA-së ndaj çështjes së Kosovës 1989–2008* (Prishtinë: Instituti i Historisë “Ali Hadri”, 2024), 197–202.

³⁰ Po aty.

³¹ Po aty.

Angazhimi i i shqiptaro-amerikanëve u shpreh edhe përmes ndihmës financiare dhe logjistike për Ushtrinë Çlirimtare të Kosovës, organizimin e demonstratave ndërkombëtare dhe lobimin intensiv pranë institucioneve amerikane për të ndërhyrë në ndaljen e luftës dhe zgjidhjen e çështjes së Kosovës. Ky mobilizim gjithëpërfshirës përbënte një kontribut të jashtëzakonshëm në ndërkombëtarizimin e çështjes së Kosovës dhe në forcimin e përpjekjeve për çlirim.

Një ndër kontributet më të rëndësishme të këtij komuniteti ishte formimi i Batalionit “Atlantiku”, që simbolizoi përkushtimin e diasporës jo vetëm në nivel politik dhe diplomatik, por edhe në nivel personal dhe patriotik. Kjo njësi ushtarake përbëhej nga shqiptarë me origjinë nga Kosova dhe vise të tjera shqiptare që jetonin në SHBA, të cilët u rikthyen për të luftuar për lirinë e Kosovës. Emri “Atlantiku” simbolizonte lidhjen e fortë dhe të pandashme ndërmjet diasporës shqiptare në SHBA dhe luftës për çlirim. Anëtarët e këtij batalioni ishin të motivuar nga ndjenja e thellë e përgjegjësisë kombëtare dhe patriotizmit, duke ndërmarrë sakrifica personale të jashtëzakonshme.³²

Batalioni “Atlantiku” mori pjesë në disa beteja të rëndësishme gjatë luftës së Kosovës, përfshirë Operacionin “Shigjeta” në Pashtrik dhe Luftën e Kosharës. Në këto fronte, ky batalion u dallua për përkushtimin, profesionalizmin dhe heroizmin e treguar nga pjesëtarët e tij. Tre vëllezërit: Yll, Agron dhe Mehmet Bytyqi u shpallën heronj të Kosovës, duke u bërë një simbol i sakrificës dhe përkushtimit të diasporës shqiptare ndaj vendit të origjinës.³³

Përveç kontributit ushtarak, Batalioni “Atlantiku” përfaqësonte edhe një instrument të fuqishëm diplomatik dhe moral për mobilizimin e mbështetjes ndërkombëtare për Kosovën. Përmes angazhimit të tij, ky batalion ndihmoi në forcimin e UÇK-së dhe në ngritjen e vetëdijes globale për padrejtësitë dhe represionin ndaj shqiptarëve në Kosovë. Komuniteti shqiptaro-amerikan dhe veçanërisht Batalioni “Atlantiku” kanë luajtur një rol të jashtëzakonshëm në luftën për çlirimin e Kosovës. Kontributi i tyre është një shembull frymëzues i angazhimit të diasporës në çështje të rëndësishme kombëtare dhe mbetet një pjesë e rëndësishme e historisë së luftës çlirimtare të Kosovës.

³² Uk Lushi, *Shqiptaro-Amerikanët e UÇK-së: Kronikë e Batalionit “Atlantiku”* (New York: Ora, 2009), 10 - 25.

³³ Po aty.

Kosova në Kongresin Amerikan, 1999

Gjatë vitit 1999, lufta në Kosovë arriti një nga kulmet më dramatike të krizave humanitare në Evropë pas përfundimit të Luftës së Ftohtë. Dhuna sistematike, masakrat dhe fushata e spastrimit etnik e zhvilluar nga forcat e Republikës Federale të Jugosllavisë kundër shqiptarëve të Kosovës krijuan një situatë të rëndë humanitare dhe destabilizuan të gjithë rajonin e Ballkanit. Përballë kësaj krize, politikëbërësit amerikanë u përballën me nevojën për të zhvilluar strategji më efektive për të ndaluar agresionin serb dhe për të mbrojtur popullsinë civile kosovare. Në këtë kontekst, në Kongresin e Shteteve të Bashkuara u zhvillua një debat i gjerë mbi mënyrat më të përshtatshme për t'iu përgjigjur krizës, ndërsa lobimi i komunitetit shqiptaro-amerikan luajti një rol të rëndësishëm në sensibilizimin e opinionit politik dhe publik amerikan.

Një moment vendimtar në këtë proces ishte miratimi i Rezolutës nr. 21 nga Senati amerikan më 23 mars 1999. Kjo rezolutë autorizonte presidentin e Shteteve të Bashkuara, Bill Clinton, të ndërmernte operacione ajrore dhe sulme me raketa kundër Republikës Federale të Jugosllavisë, përkatësisht Serbisë dhe Malit të Zi, në bashkëpunim me aleatët e NATO-s. Rezoluta u miratua me 58 vota pro dhe 41 kundër, një rezultat që tregonte se ekzistonte një mbështetje e konsiderueshme për ndërhyrjen ushtarake, por njëkohësisht edhe rezerva dhe shqetësime brenda politikës amerikane për pasojat e mundshme të luftës. Propozimi i rezolutës dhe mbështetja e saj nga një grup i gjerë senatorësh nga të dyja partitë politike përfaqësonte një hap të rëndësishëm drejt forcimit të ndërhyrjes ndërkombëtare në Kosovë. Senatorë të rëndësishëm si Joseph Biden, John Warner, Carl Levin, Robert Byrd, Mitch McConnell, Chuck Hagel, Ted Stevens, Frank Lautenberg, Joseph Lieberman dhe Charles Robb mbështetën autorizimin për operacionet ajrore. Kjo mbështetje dypartiake tregonte se kriza në Kosovë shihej jo vetëm si një çështje rajonale, por edhe si një provë për rolin udhëheqës të Shteteve të Bashkuara në ruajtjen e stabilitetit ndërkombëtar dhe në mbrojtjen e vlerave humanitare.³⁴

Mbështetësit e rezolutës argumentonin se ndërhyrja ushtarake ishte e domosdoshme për të ndaluar mizoritë dhe spastrimin etnik që po kryhej ndaj shqiptarëve të Kosovës. Ata theksonin se operacionet ajrore përbënin një mjet

³⁴ U.S. Congress. Senate. *S. Con. Res. 21, A Concurrent Resolution Authorizing the President to Conduct Military Air Operations and Missile Strikes Against the Federal Republic of Yugoslavia (Serbia and Montenegro)*, 106th Congress, 1999–2000. Accessed December 11, 2023. [https://www.congress.gov/bill/106th-congress/senate-concurrent-resolution/21/all-info#:~:text=Con.,Res.,106th%20Congress%20\(1999%2D2000\)](https://www.congress.gov/bill/106th-congress/senate-concurrent-resolution/21/all-info#:~:text=Con.,Res.,106th%20Congress%20(1999%2D2000))

të rëndësishëm për të mbrojtur popullsinë civile dhe për të detyruar regjimin e Sllobodan Millosheviqit të ndalte dhunën dhe të pranonte kërkesat e komunitetit ndërkombëtar. Për shumë senatorë, kriza në Kosovë përfaqësonte një provë të rëndësishme për besueshmërinë e NATO-s dhe për rolin e Shteteve të Bashkuara në sistemin ndërkombëtar pas Luftës së Ftohtë. Megjithatë, debati në Senat nuk ishte pa kundërshtime. Disa senatorë ngritën shqetësime për mundësinë e përshkallëzimit të luftës dhe për mungesën e një strategjie të qartë për përfundimin e operacioneve ushtarake. Ata paralajmëruan se një fushatë bombardimesh mund të mos ishte e mjaftueshme për të arritur objektivat politike dhe se ekzistonte rreziku i përfshirjes së mëtejshme të forcave amerikane në luftë. Një tjetër çështje e rëndësishme ishte balanca kushtetuese ndërmjet Kongresit dhe presidentit në lidhje me autoritetin për përdorimin e forcës ushtarake. Pavarësisht këtyre debateve, miratimi i Rezolutës nr. 21 nga Senati krijoi një bazë të rëndësishme politike për fillimin e operacioneve ajrore të NATO-s kundër Jugosllavisë. Vendimi u mor në një moment kritik, kur përpjekjet diplomatike për zgjidhjen e krizës kishin dështuar dhe situata humanitare në Kosovë po përkeqësohej me shpejtësi. Në këtë mënyrë, votimi i Senatit përfaqësonte një sinjal të qartë të mbështetjes amerikane për ndërhyrjen ndërkombëtare.³⁵

Ndërkohë, situata në Dhomën e Përfaqësuesve ishte më e ndërlikuar. Më 28 prill 1999, Dhoma e Përfaqësuesve shqyrtoi të njëjtën rezolutë, por votimi përfundoi me një rezultat të barabartë: 213 vota pro dhe 213 kundër. Si pasojë, rezoluta nuk u miratua në këtë dhomë të Kongresit. Ky rezultat pasqyroj ndasitë e thella politike dhe strategjike brenda Kongresit amerikan në lidhje me përfshirjen ushtarake në Kosovë. Debatet në këtë institucion u përqendruan kryesisht në strategjinë e administratës Clinton dhe në rreziqet e një përfshirjeje më të madhe ushtarake të Shteteve të Bashkuara.³⁶

Një nga çështjet kryesore të diskutimit ishte mundësia e përdorimit të forcave tokësore në Kosovë. Disa senatorë dhe ligjvënës argumentonin se vetëm një kërcënim i besueshëm për ndërhyrje tokësore mund ta detyronte regjimin e Millosheviqit të tërhiqej. Senatori John McCain ishte ndër mbështetësit më të fortë të kësaj qasjeje dhe kërkonte që NATO të konsideronte seriozisht përdorimin e të gjitha mjeteve ushtarake për të arritur

³⁵ Po aty.

³⁶ "Proceedings of the House of Representatives, 106th Congress, 1st Session, April 28, 1999," *Congressional Record*, vol. 145, pt. 59, 1999, H2376. Accessed December 11, 2023. <https://www.congress.gov/106/crec/1999/04/28/145/59/CREC-1999-04-28-pt1-PgH2376-5.pdf>.

objektivat e saj. Së bashku me senatorë të tjerë si Richard Lugar dhe Joseph Biden, ai propozoi një rezolutë që autorizonte përdorimin e “të gjithë forcës së nevojshme” për të realizuar qëllimet e NATO-s në Kosovë. Megjithatë, administrata e presidentit Clinton ishte më e kujdesshme në lidhje me këtë opsion. Zyrtarët amerikanë argumentonin se një operacion tokësor do të kërkonte një numër shumë të madh trupash dhe mund të përfshinte rreziqe të konsiderueshme politike dhe ushtarake. Për këtë arsye, strategjia fillestare e NATO-s u përqendrua kryesisht në fushatën e bombardimeve ajrore, e cila synonte të dobësonte kapacitetet ushtarake të Jugosllavisë dhe ta detyronte atë të pranonte kërkesat ndërkombëtare.³⁷

Në këtë proces politik dhe diplomatik, komuniteti shqiptaro-amerikan luajti një rol të rëndësishëm në sensibilizimin e opinionit publik dhe të vendimmarrësve amerikanë. Organizatat e diasporës shqiptare në Shtetet e Bashkuara organizuan aktivitete të shumta lobimi, takime me senatorë dhe kongresmenë, si dhe fushata informuese në media për të tërhequr vëmendjen ndaj situatës në Kosovë. Përmes këtyre përpjekjeve, mërgata shqiptaro-amerikane kontribuo i në krijimin e një klime politike më të favorshme për ndërhyrjen humanitare dhe për mbështetjen e fushatës së NATO-s.

Ky angazhim i diasporës përfaqëson një shembull të rëndësishëm të ndikimit që komunitetet etnike mund të kenë në politikën e jashtme të Shteteve të Bashkuara. Lobimi shqiptaro-amerikan ndihmoi në rritjen e ndërgjegjësimit për krizën në Kosovë dhe në theksimin e dimensionit humanitar të luftës, duke ndikuar kështu në diskutimet politike brenda Kongresit.

Në përfundim, debatet dhe vendimet e Kongresit amerikan gjatë vitit 1999 luajtën një rol të rëndësishëm në mbështetjen politike të ndërhyrjes së NATO-s në Kosovë. Miratimi i Rezolutës nr. 21 nga Senati shënoi një hap vendimtar në autorizimin e operacioneve ajrore kundër Jugosllavisë, ndërsa diskutimet në Dhomën e Përfaqësuesve treguan kompleksitetin e vendimmarrjes për përdorimin e forcës ushtarake. Në këtë proces, lobimi dhe angazhimi i komunitetit shqiptaro-amerikan kontribuan në formësimin e opinionit publik dhe në rritjen e mbështetjes politike për ndërhyrjen humanitare në Kosovë. Kështu, rasti i Kosovës mbetet një shembull i rëndësishëm i ndërthurjes së faktorëve politikë, strategjikë dhe shoqërorë në politikën e jashtme të Shteteve të Bashkuara.

Ndër iniciativat më të rëndësishme legislative të kësaj periudhe ishte prezantimi i “Aktit të Vetëmbrojtjes për Kosovën” (H.R. 1408 dhe S. 846).

³⁷ Po aty.

Ky projektligj u prezantua nga kongresmeni Eliot Engel dhe senatorët Mitch McConnell dhe Joseph Lieberman, me përkrahjen e lobit shqiptaro-amerikan. Qëllimi i tij ishte të siguronte mbështetje të drejtpërdrejtë për përpjekjet e vetëmbrojtjes së shqiptarëve të Kosovës, veçanërisht përmes ndihmës për Ushtrinë Çlirimtare të Kosovës (UÇK). Propozimi parashikonte një program ndihme sigurie prej rreth 25 milionë dollarësh, i cili do të përdorej për përmirësimin e kapaciteteve mbrojtëse të forcave kosovare dhe për mbrojtjen e popullsisë civile nga agresioni i vazhdueshëm i forcave serbe. Ky projektligj reflektonte zhgënjimin në rritje brenda disa qarqeve politike amerikane lidhur me efektivitetin e kufizuar të përpjekjeve ndërkombëtare për të stabilizuar situatën në Kosovë.

Ndërsa organizatat humanitare dhe institucionet ndërkombëtare përpiqeshin të përballonin krizën e refugjatëve dhe nevojat emergjente të popullsisë së zhvendosur, mungesa e një strukture të qëndrueshme sigurie në terren krijonte nevojën për masa më të forta politike dhe ushtarake. Në këtë kuadër, Akti i Vetëmbrojtjes për Kosovën përfaqësonte një përpjekje për të ndryshuar qasjen tradicionale të politikës amerikane duke propozuar mbështetje më direkte për forcat lokale të rezistencës.³⁸

Më 21 prill 1999, Kongresi amerikan zhvilloi një debat të gjerë mbi situatën në Kosovë, ku u diskutuan jo vetëm ndërhyrja ushtarake e NATO-s, por edhe përmasat e krizës humanitare të shkaktuar nga shpërngulja masive e shqiptarëve të Kosovës. Diskutimet përfshinë mbështetjen për fushatën ajrore të NATO-s, e cila kishte filluar më 24 mars 1999, si dhe sfidat që lidhen me organizimin e ndihmës humanitare dhe mbrojtjen e refugjatëve. Vendimmarrësit amerikanë shqyrtuan gjithashtu rolin e organizatave ndërkombëtare dhe efektivitetin e operacioneve ushtarake në ndalimin e dhunës dhe stabilizimin e situatës. Projektligji i propozuar nga Engel, McConnell dhe Lieberman synonte të forconte kapacitetet e vetëmbrojtjes së Kosovës përmes trajnimit dhe pajisjes së rreth 10.000 pjesëtarëve të UÇK-së gjatë një periudhe 18-mujore. Programi parashikonte furnizimin me armë të lehta dhe pajisje antitank, duke synuar të krijonte një forcë të aftë për të rezistuar ndaj operacioneve ushtarake serbe dhe për të mbrojtur popullsinë civile.

Sipas mbështetësve të këtij projektligji, një program i tillë do të ishte më efektiv dhe më pak i kushtueshëm sesa një fushatë e gjatë bombardimesh ajrore,

³⁸ U.S. Congress. (1999). *The Kosovo Self-Defense Act, S. 846, 106th Congress*. H. Con. Res. H.R. 1408, Sponsored by E. Engel, and S. 846, Sponsored by M. McConnell and J. Lieberman. Retrieved on 1.11.2023, from <https://www.govinfo.gov/content/pkg/BILLS-106s846is/pdf/BILLS-106s846is.pdf>.

duke u mundësuar vetë kosovarëve të mbronin territorin dhe komunitetet e tyre.³⁹

Senatori Mitch McConnell ishte një nga mbështetësit më të fortë të kësaj qasjeje. Ai argumentoi se reagimi i vonuar i komunitetit ndërkombëtar dhe i administratës amerikane kishte kontribuar në përkeqësimin e krizës humanitare në Kosovë. Sipas tij, fuqizimi i kapaciteteve të UÇK-së përfaqësonte një zgjidhje pragmatike për të mbrojtur shqiptarët e Kosovës dhe për të kundërshtuar strategjinë e spastrimit etnik të regjimit të Slllobodan Millosheviqit. McConnell theksoi gjithashtu se pavarësia e Kosovës po bëhej gjithnjë e më e pashmangshme dhe se mbështetja ndërkombëtare ishte thelbësore për realizimin e saj.⁴⁰

Megjithatë, administrata e presidentit Bill Clinton e shikonte me rezervë këtë propozim. Zyrtarët e saj argumentonin se armatosja e forcave kosovare mund të përshkallëzonte situatën edhe më tej, të sfidonte embargon ndërkombëtare të armëve dhe të krijonte tensione të reja diplomatike, veçanërisht me Rusinë. Për këto arsye, projektligji nuk u votua në formën e tij origjinale as në Dhomën e Përfaqësuesve dhe as në Senat. Debatet që u zhvillua rreth këtij projektligji pati ndikim në politikën e mëvonshme amerikane. Senati përfshiu dispozita për ndihmë të sigurisë në projektligjin e buxhetit për vitin fiskal 2000, duke ndarë rreth 20 milionë dollarë nga programi SEED për trajnimin dhe pajisjen e forcave të sigurisë së Kosovës. Edhe pse këto masa u interpretuan me kujdes për të shmangur perceptimin e ndihmës direkte ushtarake, ato treguan një ndryshim gradual në qasjen e SHBA-së ndaj krizës.⁴¹

Në përfundim, Akti i Vetëmbrojtjes për Kosovën dhe debatet që e shoqëruan përfaqësojnë një moment të rëndësishëm në politikën amerikane ndaj luftës të Kosovës. Nisma reflektonte përpjekjet e disa ligjvënësve për të gjetur mënyra më efektive për të mbrojtur popullsinë civile dhe për të përballuar krizën humanitare. Në të njëjtën kohë, lobimi i komunitetit shqiptaro-amerikan kontribuoi në rritjen e ndërgjegjësimit politik dhe publik në Shtetet e Bashkuara, duke ndikuar në diskutimet e Kongresit dhe në formësimin e qasjes amerikane ndaj luftës në Kosovë. Ky proces shënoi një hap të rëndësishëm drejt mbështetjes ndërkombëtare për të ardhmen politike dhe sigurinë e Kosovës.

³⁹ Po aty.

⁴⁰ Po aty.

⁴¹ Po aty.

Pas përfundimit të luftës në vitin 1999 dhe vendosjes së administrimit ndërkombëtar në Kosovë, diaspora shqiptaro-amerikane vazhdoi të luajë një rol të rëndësishëm në proceset politike që pasuan. Aktivistët dhe organizatat e diasporës vazhduan të llobojnë në Uashington për mbështetjen e institucioneve të reja të Kosovës dhe për sigurimin e një procesi të drejtë dhe të qëndrueshëm të zgjidhjes së statusit politik të vendit. Ky angazhim u bë veçanërisht i rëndësishëm gjatë negociatave për statusin e Kosovës në Vjenë në mesin e viteve 2000.

Diaspora shqiptare punoi për të ruajtur mbështetjen e Shteteve të Bashkuara për një zgjidhje që do të çonte drejt pavarësisë së Kosovës. Përmes kontakteve të vazhdueshme me kongresmenë, senatorë dhe zyrtarë të administratës amerikane, komuniteti shqiptaro-amerikan kontribuoi në mbajtjen e çështjes së Kosovës në agjendën e politikës së jashtme amerikane. Ky proces kulmoi me shpalljen e pavarësisë së Kosovës në vitin 2008, një moment historik që u mbështet fuqishëm nga Shtetet e Bashkuara. Edhe pas shpalljes së pavarësisë, diaspora shqiptaro-amerikane vazhdoi të angazhohet në mbështetje të procesit të shtetformimit, konsolidimit institucional dhe integritit ndërkombëtar të Kosovës. Në këtë mënyrë, diaspora shqiptare në Shtetet e Bashkuara dëshmoi se mund të luajë një rol të rëndësishëm në diplomacinë joformale dhe në mobilizimin politik ndërkombëtar. Përmes lobimit të vazhdueshëm, ndërtimit të aleancave politike dhe mobilizimit komunitar, ajo kontribuoi në mënyrë të dukshme në sensibilizimin e politikës amerikane për çështjen e Kosovës dhe në mbështetjen e proceseve që çuan drejt çlirimit dhe shtetformimit të saj.

Lobimi në Kongresin Amerikan 1999-2004 - Dëgjimet dhe projektrezolutat

Pas përfundimit të luftës në Kosovë në vitin 1999, çështja e Kosovës vazhdoi të mbetet një temë e rëndësishme në politikën e jashtme të Shteteve të Bashkuara. Në këtë periudhë, Kongresi Amerikan luajti një rol të dukshëm në diskutimin dhe formësimin e politikave që lidhen me stabilizimin e Kosovës, rindërtimin pas luftës dhe perspektivën e statusit të saj politik. Përmes rezolutave, projektrezolutave dhe seancave dëgjimore në komisionet përkatëse, Kongresi trajtoi një sërë çështjesh që lidhen me operacionet paqeruajtëse, ndihmën ekonomike, zhvillimin institucional dhe të drejtën e popullit të Kosovës për vetëqeverisje. Në këtë proces ndikim të rëndësishëm pati edhe lobimi i komunitetit shqiptaro-amerikan, i cili kontribuoi në mbajtjen e çështjes së Kosovës në agjendën politike amerikane.

Një nga iniciativat e hershme pas përfundimit të luftës ishte projektrezoluta për “Shpërndarjen e barabartë të shpenzimeve në Kosovë”, e prezantuar më 30 korrik 1999 nga kongresmeni republikan Doug Bereuter. Kjo projektrezolutë synonte të adresonte çështjen e ndarjes së kostove të operacioneve ushtarake dhe të rindërtimit të rajonit pas ndërhyrjes së NATO-s. Dokumenti parashikonte që shpenzimet e forcave amerikane për operacionet ajrore në kuadër të NATO-s të mos tejkalonin 18 për qind të totalit të kostove, ndërsa pjesa tjetër të mbulohej nga aleatët e tjerë të aleancës. Gjithashtu, rezoluta theksonte nevojën për përcaktimin e prioritetëve të ndihmës ndërkombëtare, duke përfshirë Kosovën, Shqipërinë dhe Maqedoninë si zona kryesore të mbështetjes për stabilizim dhe rindërtim.⁴²

Në nëntor të vitit 1999, Senati Amerikan miratoi gjithashtu një rezolutë simbolike që shpallte 11 nëntorin si ditë nderimi për pjesëtarët e forcave të armatosura dhe punonjësit civilë amerikanë që kishin marrë pjesë në operacionet në Kosovë dhe në rajonin e Ballkanit. Rezoluta evidentonte kontributin e rreth 39,000 ushtarëve amerikanë dhe mbi 700 aeroplanëve të përfshirë në operacionet ajrore të NATO-s, të cilët realizuan më shumë se 25,000 fluturime gjatë fushatës ushtarake. Ky vendim simbolizonte njohjen institucionale të rolit të SHBA-së në përfundimin e luftës dhe në rikthimin e stabilitetit në rajon.⁴³

Në vitin 2000, një vit pas ndërhyrjes së NATO-s, Nënkomiteti për Çështje Evropiane i Komitetit për Marrëdhënie Ndërkombëtare të Kongresit organizoi një seancë dëgjimore të titulluar “Kosova një vit pas bombardimeve”. Kjo seancë kishte për qëllim të analizonte zhvillimet politike dhe ekonomike në Kosovë, sfidat e rindërtimit pas luftës dhe rolin e komunitetit ndërkombëtar në stabilizimin e rajonit. Diskutimet u fokusuan në ndërtimin e institucioneve demokratike, sigurimin e rendit dhe ligjit, si dhe në rëndësinë e mbështetjes së vazhdueshme ndërkombëtare për procesin e konsolidimit të institucioneve vendore.⁴⁴

⁴² H.Res.268 - Kosovo Burdensharing Resolution, Rep. Bereuter, Doug, Congressional Bills 106th Congress (1999-2000), 1st Session, U.S. Government Printing Office.

⁴³ S.Res.224 – “A resolution expressing the sense of the Senate to designate November 11, 1999, as a special day for recognizing the members of the Armed Forces and the civilian employees of the United States who participated in the recent conflict in Kosovo and the Balkans”, Congressional Bills 106th Congress (1999-2000) 1st Session, Sponsor Sen. Cleland, Max, Introduced 11/08/1999, Passed Senate, U.S. Government Printing Office.

⁴⁴ “Kosovo, one year after the bombing”, Hearing before the Subcommittee on European Affairs of the Committee on Foreign Relations, United States Senate, One Hundred Sixth Congress, 2nd Session, June 8, 2000, SuDoc No. Y 4.F 76/2:S.HRG.106-752.

Në vitin 2003, çështja e statusit politik të Kosovës filloi të marrë më shumë vëmendje në Kongres. Kongresmenët Tom Lantos dhe Henry Hyde prezantuan një projektrezolutë që mbështeste perspektivën e pavarësisë së Kosovës. Rezoluta u mbështet nga 27 bashkë-sponsorues dhe theksonte rëndësinë e krijimit të një Kosove demokratike dhe sovrane, që do të respektonte të drejtat e njeriut dhe të minoriteteve. Dokumenti përfshinte gjithashtu një përshkrim të zhvillimeve historike që lidhen me aspiratat e popullit të Kosovës për vetëvendosje, duke përmendur deklaratat politike dhe referendumet që kishin shprehur vullnetin për pavarësi. Në të njëjtën kohë, rezoluta i bënte thirrje administratës amerikane të bashkëpunonte me NATO-n dhe Organizatën e Kombeve të Bashkuara për të mbështetur një proces të qëndrueshëm drejt përcaktimit të statusit përfundimtar të Kosovës.

Ngjarjet e marsit 2004, të karakterizuara nga shpërthimi i dhunës etnike në Kosovë, ndikuan drejtpërdrejt në aktivitetin e Kongresit Amerikan. Në këtë kontekst, u prezantua projektrezoluta H.Res.587 nga kongresmeni Christopher Smith, e cila dënonte dhunën dhe sulmet ndaj objekteve fetare dhe trashëgimisë kulturore. Rezoluta kërkonte përgjegjësi nga liderët lokalë për ruajtjen e stabilitetit dhe mbështeste përpjekjet e forcave paqeruajtëse të NATO-s për të garantuar sigurinë dhe mbrojtjen e komuniteteve civile.⁴⁵

Po në vitin 2004, Senati Amerikan miratoi në mënyrë unanime Rezolutën nr. 326, të sponsoruar nga senatori George Voinovich, e cila dënonte dhunën etnike të marsit 2004 në Kosovë. Rezoluta evidentonte pasojat e rënda të këtyre ngjarjeve, përfshirë viktimat, të plagosurit dhe dëmtimin e pronës dhe objekteve fetare. Dokumenti bënte thirrje për ndalimin e menjëhershëm të dhunës, për bashkëpunim të ngushtë me KFOR-in dhe administratën e Kombeve të Bashkuara në Kosovë, si dhe për ndjekjen penale të përgjegjësve për aktet e dhunës.

Në të njëjtën periudhë, senatori Richard Lugar prezantoi një projektrezolutë që synonte të mbështeste zhvillimin e vetëqeverisjes në Kosovë. Rezoluta inkurajonte qeverinë amerikane të vazhdonte mbështetjen për institucionet vendore, për procesin e kthimit të refugjatëve dhe për zhvillimin ekonomik të rajonit. Ajo theksonte gjithashtu rëndësinë e dialogut ndërmjet Prishtinës dhe Beogradit dhe të bashkëpunimit rajonal për të siguruar stabilitet afatgjatë.

Në përmbledhje, veprimtaria e Kongresit Amerikan gjatë periudhës 1999–2004 reflekton një angazhim të vazhdueshëm për stabilitetin dhe

⁴⁵ H.Res.587 –"Expressing the sense of the House of Representatives regarding the recent-outbreak of violence in Kosovo", 108th Congress (2003-2004), Sponsor: Rep. Smith, Christopher H. Introduced 03/30/2004.

zhvillimin e Kosovës pas luftës. Përmes rezolutave, projektrezolutave dhe seancave dëgjimore, Kongresi adresoi çështje të rëndësishme si operacionet paqeruajtëse, rindërtimi pas luftës, mbrojtja e të drejtave të njeriut dhe procesi i vetëqeverisjes. Në këtë proces, lobimi i komunitetit shqiptaro-amerikan kontribuo në ruajtjen e vëmendjes politike ndaj Kosovës dhe në forcimin e mbështetjes amerikane për një të ardhme demokratike dhe të qëndrueshme të vendit.

Shpallja e pavarësisë së Kosovës: Vështrimi i diasporës shqiptare në Amerikë

Pas përfundimit të luftës në Kosovë, modelet e angazhimit të diasporës vazhduan të evoluojnë në përputhje me objektivat e reja politike, duke u përqendruar në avokimin për njohjen ndërkombëtare të Kosovës, mbështetjen e ndërtimit institucional dhe ruajtjen e vëmendjes së vazhdueshme të Uashingtonit ndaj zhvillimeve në vend. Në këtë kuptim, ndikimi i diasporës shqiptaro-amerikane mund të konceptualizohet si një proces i vazhdueshëm, adaptiv dhe shumëdimensional, i cili nuk përkthehet në kontroll të drejtpërdrejtë mbi vendimmarrjen, por në një kontribut të qëndrueshëm në formësimin e kornizës diskursive dhe mjedisit politik brenda të cilit artikulohej dhe zbatoheshin politika e Shteteve të Bashkuara ndaj Kosovës.

Në prag të shpalljes së pavarësisë së Kosovës, politika e jashtme amerikane zhvilloi një strategji të koordinuar diplomatike për të mbështetur procesin e përcaktimit të statusit përfundimtar të Kosovës, duke i dhënë mbështetje të fuqishme përpjekjeve të të dërguarit special të OKB-së për statusin e Kosovës, Martti Ahtisaari. Në këtë proces, diplomacia amerikane bashkëpunoi ngushtë me përfaqësuesin amerikan në negociata, Frank Wisner, i cili kishte rol kyç në koordinimin e qëndrimeve të Uashingtonit me aleatët ndërkombëtarë dhe me përfaqësuesit e Kosovës. Në të njëjtën kohë, ndikim të rëndësishëm në këtë proces pati edhe veprimtaria e organizuar e diasporës shqiptare në Shtetet e Bashkuara, e cila kishte krijuar rrjete të fuqishme lobuese dhe komunikimi me institucionet amerikane dhe me qarqet vendimmarrëse në Uashington. Figura të njohura të komunitetit shqiptaro-amerikan, si Lumi Hadri dhe Harry Bajraktari, kontribuan në forcimin e kanaleve të komunikimit midis elitës politike amerikane dhe përfaqësuesve shqiptarë, duke mbështetur aktivisht procesin diplomatik që synonte pavarësinë e Kosovës.⁴⁶

⁴⁶ *Politika e SHBA-së ndaj çështjes së Kosovës 1989–2008* (Prishtinë: Instituti i Historisë “Ali Hadri”, 2024), 533-547.

Përveç ndikimit të drejtpërdrejtë të diasporës shqiptare, një rol të rëndësishëm në formësimin e opinionit politik dhe strategjik në Shtetet e Bashkuara luajtën edhe institutet kërkimore dhe qendrat analitike (think tanks), të cilat përmes analizave, raporteve dhe debateve publike kontribuan në krijimin e një konsensusi më të gjerë në favor të zgjidhjes së statusit të Kosovës përmes pavarësisë së mbikëqyrur. Këto struktura ndikuan në diskursin strategjik amerikan dhe në qarqet e politikëbërjes në Uashington, duke e paraqitur pavarësinë e Kosovës si zgjidhjen më të qëndrueshme për stabilitetin rajonal dhe për konsolidimin e rendit euroatlantik në Ballkan. Në këtë kontekst, lobimi i diasporës shqiptare dhe veprimtaria e këtyre qendrave analitike krijuan një klimë të favorshme politike dhe institucionale që përforcoi qëndrimin e administratës amerikane në mbështetje të pavarësisë së Kosovës dhe ndikoi në konsolidimin e këtij qëndrimi edhe në nivelin më të lartë të udhëheqjes politike amerikane.⁴⁷

Në planin diplomatik, qëllimi fillestar i diplomacisë amerikane ishte përmbyllja e procesit të negociatave për statusin e Kosovës deri në fund të vitit 2006, me çështjet e mbetura për implementim gjatë fillimit të vitit 2007. Brenda këtij kuadri kohor, Shtetet e Bashkuara ndërmorën përpjekje intensive për të arritur një konsensus ndërkombëtar lidhur me pranimin e Kosovës në OKB si një shtet i pavarur, pavarësisht kundërshtimeve të forta nga Serbia dhe Rusia. Për Uashingtonin, një Kosovë e pavarur dhe integrimi i saj në sistemin ndërkombëtar përfaqësonin zgjidhjen më të qëndrueshme për stabilitetin rajonal dhe për integrimin euroatlantik të rajonit. Diplomacia amerikane i kushtoi vëmendje të veçantë edhe frenimit të përpjekjeve të Serbisë për të kundërshtuar procesin e pavarësisë dhe për të fragmentuar territorin e Kosovës përmes krijimit të një entiteti të veçantë në veriun e vendit. Në këtë kuadër, Uashingtoni kërkoi që Serbia të përqendrohej në garantimin e të drejtave të komunitetit serb brenda Kosovës, duke përfshirë çështjet e decentralizimit dhe mbrojtjes së trashëgimisë kulturore dhe fetare, me qëllim shmangien e përplasjes në terren dhe ruajtjen e stabilitetit institucional. Në fund të vitit 2006, procesi i negociatave për statusin përfundimtar të Kosovës nën udhëheqjen e Martti Ahtisaari u shty, duke u përcaktuar që pakoja e tij rekomanduese të paraqitej në Këshillin e Sigurimit të OKB-së në mars të vitit 2007. Ky vendim ishte në përputhje me qëndrimin e Shteteve të Bashkuara, të cilat mbështesnin një zgjidhje që do të garantonte pavarësinë e mbikëqyrur të Kosovës nga mekanizma ndërkombëtarë. Shtyrja e procesit lidhej gjithashtu

⁴⁷ Po aty.

me pritjen e zgjedhjeve parlamentare në Serbi në janar të vitit 2007 dhe me përpjekjet për të finalizuar negociatat ndërmjet delegacioneve të Kosovës dhe Serbisë.⁴⁸

Përfundimi i mandatit të të ashtuquajturës “Trojkë” për Kosovën shënoi mbylljen e fazës së fundit të përpjekjeve diplomatike për të gjetur një kompromis ndërmjet palëve. Megjithatë, përfundimi i periudhës katërmujore të negociatave pa arritur rezultat konkret konfirmoi pamundësinë e arritjes së një marrëveshjeje midis Kosovës dhe Serbisë. Kjo periudhë u karakterizua edhe nga respektimi i afatit kohor të vendosur nga George W. Bush, ndërkohë që u bë e qartë se paraqitja e një rezolute të re në Këshillin e Sigurimit për pavarësinë e Kosovës do të përballej me veton e Ruisë. Për rrjedhojë, procesi kaloi drejt fazës së shpalljes së pavarësisë së Kosovës nga Kuvendi i Kosovës dhe drejt njohjes së saj nga një numër i madh shtetesh. Në prag të shpalljes së pavarësisë, George W. Bush ritheksoi parimet themelore të politikës amerikane ndaj Kosovës, duke theksuar se zgjidhja e statusit duhej të siguronte stabilitet afatgjatë në Ballkan. Ai shprehu mbështetjen e fuqishme të Shteteve të Bashkuara për planin e Ahtisarit dhe për përpjekjet e institucioneve të Kosovës për të garantuar të drejtat e komunitetit serb. Në të njëjtën kohë, administrata amerikane theksoi se integrimi evropian i Serbisë dhe zhvillimi i marrëdhënieve të saj me SHBA-në do të përfitonin nga një qasje konstruktive ndaj zgjidhjes së statusit të Kosovës.⁴⁹

Kjo strategji e politikës amerikane, e zhvilluar në koordinim të ngushtë me aleatët evropianë dhe e mbështetur nga aktiviteti lobues i diasporës shqiptare në Shtetet e Bashkuara, krijoi kushtet për një qëndrim të bashkërenditur ndërkombëtar në mbështetje të pavarësisë së Kosovës. Pas shpalljes së saj më 17 shkurt 2008, administrata amerikane reagoi menjëherë me njohjen zyrtare të shtetit të ri. Më 18 shkurt 2008, George W. Bush i dërgoi një letër Qeverisë së Republikës së Kosovës përmes së cilës Shtetet e Bashkuara e njohën Kosovën si shtet sovran dhe të pavarur. Pas njohjes së pavarësisë, qëndrimi i politikës amerikane ishte se Kosova duhej të përmbushte plotësisht detyrimet që rridhnin nga Deklarata e Pavarësisë dhe nga Plani i Ahtisarit. Kjo përfshinte zbatimin e plotë të mekanizmave të mbikëqyrjes ndërkombëtare, garantimin e të drejtave të komuniteteve dhe ndërtimin e institucioneve demokratike funksionale. Këto detyrime konsideroheshin themelore për integrimin e Kosovës në institucionet euroatlantike dhe për konsolidimin e marrëdhënieve të saj me bashkësinë ndërkombëtare.⁵⁰

⁴⁸ Po aty.

⁴⁹ Po aty.

⁵⁰ Po aty.

Në këtë mënyrë, shpallja e pavarësisë së Kosovës dhe njohja e saj nga Shtetet e Bashkuara përfaqësuan kulmin e një procesi të gjatë diplomatik, në të cilin u ndërthurën veprimtaria strategjike e diplomacisë amerikane, roli i përfaqësuesve ndërkombëtarë dhe kontributi i rëndësishëm i diasporës shqiptare dhe i rrjeteve të ndikimit në opinionin politik amerikan në mbështetje të një Kosove të lirë, demokratike dhe të integruar në komunitetin ndërkombëtar.

Përfundime

Analiza e paraqitur në këtë studim dëshmon se diaspora shqiptaro-amerikane përbën një nga rastet më të konsoliduara të ndikimit të një komuniteti diasporik në proceset e politikëbërjes ndërkombëtare, veçanërisht në kontekstin e ndërkombëtarizimit të çështjes së Kosovës dhe mbështetjes për lirinë dhe pavarësinë e saj. Në kushte të një represioni të vazhdueshëm politik, institucional dhe ushtarak ndaj shqiptarëve të Kosovës, mungesa e përfaqësimit të drejtpërdrejtë institucional në arenën ndërkombëtare u kompensua në mënyrë efektive nga veprimtaria e organizuar e diasporës në Shtetet e Bashkuara. Ky komunitet arriti të konsolidohet si një aktor me ndikim në Uashington përmes një kombinimi të qëndrueshëm të avokimit politik, angazhimit diplomatik dhe mobilizimit financiar.

Gjetjet e studimit konfirmojnë se ky ndikim nuk ishte rezultat i një ndërhyrjeje të menjëhershme, por i një procesi të gjatë historik dhe organizativ, rrënjët e të cilit datojnë që nga fundi i shekullit XIX dhe fillimi i shekullit XX. Strukturat e hershme organizative krijuan bazën institucionale për mobilizimin e mëvonshëm politik dhe intelektual të komunitetit shqiptaro-amerikan. Ky kontinuitet organizativ u shndërrua në një avantazh strategjik gjatë viteve 1990, kur kriza në Kosovë mori dimension ndërkombëtar dhe kërkonte një artikulum të qartë dhe të qëndrueshëm në arenën globale.

Në këtë kuadër, studimi argumenton se suksesi i diasporës shqiptaro-amerikane qëndronte në aftësinë e saj për të ndërtuar dhe institucionalizuar rrjete efektive lobimi brenda strukturave politike amerikane, duke përfshirë Kongresin, Administratën dhe sferën e opinionit publik. Përmes një strategjie të mirëkoordinuar, e cila ndërthurte avokimin publik me lobimin institucional, diaspora arriti të vendosë çështjen e Kosovës në agjendën e politikës së jashtme të Shteteve të Bashkuara. Një element kyç i këtij procesi ishte riformulimi i kërkesave politike të shqiptarëve të Kosovës në një diskurs që rezononte me vlerat normative të politikës amerikane, si të drejtat e njeriut, demokracia

dhe stabiliteti rajonal. Gjithashtu, studimi evidenton se ndikimi i diasporës nuk u kufizua vetëm në dimensionin politik dhe diplomatik, por përfshiu edhe aspekte financiare, mediatike dhe ushtarake. Mobilizimi i burimeve financiare, angazhimi në formësimin e opinionit publik përmes mediave dhe mbështetja direkte për përpjekjet çlirimtare, përfshirë edhe krijimin e njësisë të veçanta ushtarake të UÇK-së si Batalioni “Atlantiku”, dëshmojnë për një angazhim të shumëanshëm dhe të integruar.

Ky veprim i koordinuar kontribuoi në rritjen e presionit ndërkombëtar ndaj regjimit gjenocidal të Beogradit dhe në krijimin e një klime të favorshme për ndërhyrjen ndërkombëtare.

Në mënyrë të veçantë, roli i diasporës në ndërtimin e aleancave me akterë kyç të politikës amerikane dhe me rrjetet e ekspertizës, si dhe ndikimi i saj në media dhe think-tank, rezultoi të ketë qenë vendimtar në formësimin e perceptimeve dhe prioritetëve të politikëbërësve amerikanë. Ky ndërveprim shumëdimensional përforcoi legjitimitetin ndërkombëtar të çështjes së Kosovës dhe kontribuoi në institucionalizimin e saj si një çështje e rëndësishme të veçantë për sigurinë kombëtare dhe e të drejtave të njeriut në diskursin ndërkombëtar.

Në përfundim, studimi konkludon se diaspora shqiptare në SHBA luajti një rol kyç në krijimin e kushteve politike dhe diplomatike që mundësuan ndërhyrjen e NATO-s në vitin 1999 dhe, në një perspektivë më të gjerë historike, në rrugën drejt shpalljes së pavarësisë së Kosovës në vitin 2008. Ky rast demonstroi qartë se komunitetet diasporike, përmes organizimit të qëndrueshëm dhe strategjive të mirëartikuluara të ndikimit, mund të shndërrohen në akterë të rëndësishëm në marrëdhëniet ndërkombëtare dhe në formësimin e politikave të fuqive të mëdha.